

Universiteit Leiden

Het bestand tussen Holland, Zeeland en Brabant van 31 januari 1422

E. van der Pool
S1079832
Schoutenlaan 23
2641TA Pijnacker
015-7078073

Datum: 28 oktober 2013
Docent: dhr. R Stein
MA thesis

Inhoudsopgave	
Inleiding	1
1. Het historisch overzicht van de periode 1417 tot 6 januari 1425	3
1.1 De opvolgingsperikelen na de dood van graaf Willem VI	4
1.2 Jacoba van Beieren vs. Jan IV van Brabant en Jan van Beieren	8
1.3 Resumé	16
2. Het bestand tussen Holland, Zeeland en Brabant	18
2.1 Motivatie voor het afgeven van de oorkonde	18
2.2 De bepalingen binnen het bestand van 31 januari 1422	20
<i>De eerste bepaling</i>	20
<i>De tweede bepaling</i>	21
<i>De derde bepaling</i>	22
<i>De vierde bepaling</i>	22
<i>De vijfde bepaling</i>	23
<i>De zesde bepaling</i>	25
<i>De zevende bepaling</i>	25
<i>De achtste bepaling</i>	25
<i>De negende bepaling</i>	25
<i>De tiende bepaling</i>	25
<i>De elfde bepaling</i>	26
<i>De twaalfde bepaling</i>	27
<i>De dertiende bepaling</i>	27
<i>De veertiende bepaling</i>	28
<i>De vijftiende bepaling</i>	29
<i>De zestiende bepaling</i>	30
2.3 De bezegeling van het bestand	31
2.3 Resumé	32
3. De 'goede mannen' van het bestand	34
3.1 De invloed van de onderdanen op het beleid van de graafschappen en het hertogdom	34
<i>De Steden</i>	35
<i>Algemene ontwikkeling van de ridderschappen</i>	36
<i>Holland en Zeeland</i>	38
<i>Brabant</i>	39
3.2 De 'goede mannen' van het bestand	41
<i>Filips van Borsele</i>	41
<i>Floris van Borsele</i>	42
<i>Frank van Borsele</i>	43
<i>Jan I van Glimes</i>	44
<i>Arend van Leyenburg</i>	45
<i>Engelbrecht van Nassau</i>	46
3.3 Resumé	48
Conclusie	49
Literatuurlijst	52
Bijlagen	56
<i>Transcriptie</i>	56
<i>Graven van Holland, inv. nr. 578</i>	61

Inleiding.

‘Ik heb werkelijk waar geen idee waar ik aan begin’, is één van mijn eerste gedachten die door mijn hoofd gaan op het moment dat ik wil gaan beginnen met mijn onderzoek voor het seminar *A Prince subjected*. Voor dit research seminar heb ik uit het Nationaal Archief een stuk opgevraagd van de Graven van Holland. Dit document dat uit één katern bestaat en inventarisnummer 578 heeft, geeft de volgende omschrijving:

‘Akte, houdende bestand tussen hertog Jan van Beieren en Filips van St. Pol met Engelbert, graaf van Nassau, Jan van Glimes, heer van Bergen op Zoom, Grimbergen en Melun, Willem Noyts, schepen van Antwerpen, Floris van Borsele, heer van Zuilen en St. Maartensdijk, Filips, heer van Borsele en Kortgene, Frank van Borsele en Arnout van Leienberg, daar het vorige op 22 februari zou aflopen. 1421 januari 31’.

Het document blijkt om een bestand te gaan tussen Holland, Zeeland en Brabant en geeft een interessante kijk op het tot stand komen van een vrede in de late Middeleeuwen en biedt een zee aan informatie over het proces dat de bemiddelaars doorlopen om tot een overeenkomst te komen. Ook geeft het bestand een goed inzicht in de invloed van de adel en de steden op het landsbeleid van de vorsten Jan van Beieren en Filips van St. Pol, een onderwerp waar ik binnen deze thesis dieper op in wil gaan.

Het werkstuk voor het research seminar *A Prince subjected* concentreert zich voornamelijk rond het spanningsveld van de vorsten Jan van Beieren en Filips van St. Pol enerzijds en de ridderschappen en de steden van Holland, Zeeland en Brabant anderzijds, dit heb ik gedaan door een aantal bepalingen uit het bestand te selecteren en nader te bestuderen. In mijn thesis wil ik dieper ingaan op het bestand van 31 januari 1422 tussen Holland, Zeeland en Brabant.

Het eerste hoofdstuk geeft een overzicht van de gebeurtenissen in de periode van 1417 tot het begin van 1425. Ik ga in op het ontstaan van de vijandschap tussen Jan van Beieren en Jacoba van Beieren, na de dood van graaf Willem VI. De periode die daar op volgt tot 1425 acht ik belangrijk voor de historische context waarbinnen het bestand van 31 januari 1422 valt.

In het tweede hoofdstuk behandel ik de bepalingen die de steden en de ridderschappen met elkaar overeengekomen zijn. Ik bespreek de bepalingen in een chronologische volgorde waarbij ik gebruik maak van fragmenten uit de transcriptie. Het hoofdstuk begin ik echter met de motivatie voor het afgeven van de oorkonde.

Het laatste hoofdstuk behandelt de vraag hoe het mogelijk is dat een bestand door de steden en de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant afgesloten kan worden zonder de bemoeienis van de vorsten Jan van Beieren en Filips van St. Pol. Ik geef een kort overzicht

van de ontwikkeling van de invloed van de onderdanen op het beleid van de graafschappen Holland en Zeeland en het hertogdom Brabant. Een logische stap om te nemen binnen dit hoofdstuk is een korte beschrijving te geven van de edelen die het bestand van 31 januari 1422 hebben bezegelt. Ik doe dit aan de hand van twee boeken: voor de edelen uit Holland en Zeeland heb ik het boek van Mario Damen *Staat van dienst. De gewestelijke ambtenaren van Holland en Zeeland in de Bourgondische periode (1425-1482)* gebruikt. Het gaat hier om de edelen Frank-, Filips-, en Floris van Borsele en Arend van Leyenburg. De informatie over de Brabantse edelen heb ik uit het boek van A. Uyttendaele, *Le gouvernement du duché de Brabant au bas Moyen-âge 1356-1430*. De edelen waar het in dit geval om gaat zijn Engelbrecht van Nassau en Jan I van Glimes. Ik heb ervoor gekozen om de edelen op alfabetische volgorde te behandelen in plaats van een indeling te maken op de partijkeuze van de mannen.

Ik heb geprobeerd een mooie samenhang te vinden binnen dit onderwerp dat zoveel verschillende invalshoeken kan bieden. Ik heb een keuze van onderwerpen moeten maken die ik in deze thesis wil behandelen. Dit wil niet zeggen dat ik, na de conclusie, klaar ben met het bestand van 31 januari 1422. Integendeel, ik sta pas aan het begin van een prachtige ontdekkingsstocht!

1. Het historisch overzicht van de periode 1417 tot 6 januari 1425.

Er is veel geschreven over de Hoekse en Kabeljauwse twisten door gerenommeerde historici zoals onder andere Prevenier en Blockmans. De oorsprong van het conflict ligt bij het kinderloos overlijden van graaf Willem IV van Holland in 1345 en het woekert voort tot het overlijden van Frans van Brederode in 1490. In dit hoofdstuk zal ik proberen in de voetsporen te treden van de bekende historici door een kort chronologisch historisch overzicht te geven over de gebeurtenissen in de periode van 1417 tot 6 januari 1425. In deze korte periode uit de Hoekse en Kabeljauwse twisten worden momenten van oorlogsgeweld afgewisseld met periodes van betrekkelijke rust waarin besprekingen plaats vinden betreffende een vrede tussen de strijdende partijen.

In de periode van 1417-1425, dat ik binnen dit hoofdstuk behandel, zijn er drie bestanden afgekondigd die voor mij erg interessant zijn om te onderzoeken. Het document dat ik voor mijn thesis heb onderzocht: het bestand tussen Holland, Zeeland en Brabant van 31 januari 1422 is het middelste van de drie vredesbesprekingen. Het eerste bestand tussen Holland, Zeeland en Brabant wordt afgekondigd op 5 maart 1421. Eén jaar later wordt dit

bestand verlengd met het bestand van 31 januari 1422. Het laatste bestand in de reeks van drie is het bestand dat wordt afgesloten op 13 februari 1423.¹

Het bestand tussen Brabant, Holland en Zeeland van 31 januari 1422, dat ik heb onderzocht, is gesloten uit naam van Jan van Beieren en Filips van St. Pol en het kan gezien worden als een onderdeel van een proces tussen twee strijdende partijen die een einde aan de vijandschap willen maken.²

Hoe de vijandschap tussen deze partijen ontstaan is, wil ik behandelen naar aanleiding van de strijd rondom de erfopvolging in Holland en Zeeland na de dood van graaf Willem VI, de vader van Jacoba van Beieren. De aanleiding voor het conflict tussen Jacoba van Beieren en haar oom Jan van Beieren komt ook aan bod in dit hoofdstuk. De periode die daar op volgt acht ik belangrijk voor de historische context waarbinnen het bestand van 31 januari 1422 valt. In deze periode worden perioden van rust en vredesbesprekingen afgewisseld met oorlogsgeweld, ik zal de gebeurtenissen behandelen tot de dood van Jan van Beieren op 6 januari 1425.

1.1 De opvolgingsperikelen na de dood van graaf Willem VI.

Na de dood van graaf Willem VI op 31 mei 1417 wordt Jacoba van Beieren door de meeste Hollanders en Zeeuwen als gravin ingehuldigd.³ Graaf Willem VI heeft deze belofte, een jaar voor zijn overlijden, afgedwongen bij de Staten van Henegouwen, de edelen en de steden van Holland en Zeeland. Bij deze gelegenheid wordt de ondeelbaarheid van de drie graafschappen vastgelegd. Indien graaf Willem VI voor Jacoba komt te overlijden zijn de vooruitzichten voor zijn dochter en haar erflanden zeer onzeker. De opvolging door een vrouw in een rijksleen ligt niet altijd voor de hand. Rooms-koning Sigismund van Luxemburg heeft na de dood van graaf Willem VI aangegeven dat de landen terug zullen vallen aan het Rijk, omdat de opvolging via de vrouwelijke lijn, volgens hem, niet mogelijk is.⁴ Ondanks dit protest van Sigismund van Luxemburg houden de drie graafschappen voet bij stuk. De heersende publieke opinie over de opvolging binnen de graafschappen is er één dat de opvolging wel via de vrouwelijke lijn kan verlopen. Daarom kan Jacoba van Beieren vlak na haar vaders overlijden zich in Henegouwen laten huldigen. Al gauw volgen er meerdere inhuldigingsbezoeken. Op 22 juni reist Jacoba naar Den Haag om zich daar te laten huldigen. De daarop volgende weken legt ze

1 W.P. Prevenier en J.G. Smit., *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten van de Staten en steden van Holland voor 1544* (Den Haag 1987) 579-622.

2 C. Glaudemans., *Om die Wrake wille. Eigenrichting, veten en verzoening in Laat-Middeleeuws Holland en Zeeland* (Hilversum 2004) 225-278.

3 M.J. van Gent., 'Pertijelike saken'. *Hoeken en Kabeljauwen in het Bourgondisch Oostenrijkse tijdperk* ('s-Gravenhage 1994) 439 en R. Stein en J. Smithuis., 'Jacoba van Beieren- een tragische heldin?' in: *Spiegel Historiae* 40 (2005)295.

4 J.A. van Houtte., *Algemene geschiedenis der Nederlanden*. Deel 3 (Amsterdam 1951) 228.

inhuldigingsbezoeken af aan enkele Hollandse steden. Met uitzondering van Dordrecht, omdat deze stad voortdurend in onvrede heeft geleefd met graaf Willem VI en zijn Hoekse partijgangsters. In Zeeland wordt Jacoba wel op alle traditionele plaatsen gehuldigd.⁵

Jacoba van Beieren moet haar positie als kersverse gravin van Henegouwen, Zeeland en Holland veilig stellen. De toekomst als leenvrouw over de drie graafschappen kan alleen worden versterkt wanneer zij een 'natuurlijke beschermer' naast zich krijgt. Op 1 augustus 1417 verlooft zij zich in het Vlaamse Biervliet met Jan IV, hertog van Brabant. Tijdens de verloving wordt afgesproken dat Jan IV van Brabant het bewind zal gaan uitoefenen over de graafschappen van Jacoba. Ook wordt er in Biervliet de afspraak gemaakt dat de graafschappen ongedeeld zullen overgaan op de oudste zoon of dochter van Jacoba van Beieren en Jan IV van Brabant.⁶

Het huwelijk kan niet zo maar plaats vinden, Jacoba van Beieren en Jan IV van Brabant zijn namelijk elkaars volle neef en nicht. Vanwege een te nauwe bloedverwantschap is er een kerkelijke dispensatie nodig. De oom van Jacoba, Jan van Beieren, die ook aanspraak kan maken op de grafelijke gebieden heeft zich tot nu toe zeer loyaal gedragen naar zijn nicht. Dit zal echter binnen een maand veranderen. Maar tijdens de verloving van Jacoba van Beieren in Biervliet legt Jan van Beieren een eed van trouw af en doet hij het aanbod om naar Konstanz af te reizen om daar de kerkelijke dispensatie voor het jonge paar aan te vragen. De betrokken partijen wijzen het voorstel van de hand.⁷

Eind september heeft Jan van Beieren zijn houding ten opzichte van de erfopvolging binnen de graafschappen veranderd. Een maand na de verloving van Jacoba van Beieren met Jan IV van Brabant werpt hij zichzelf op als pretendent voor de grafelijke titels. Op 16 september 1417 is Jan van Beieren met Sigismund van Luxemburg overeengekomen dat de Rooms-koning als leenheer van Henegouwen, Holland en Zeeland, Jan van Beieren zal erkennen als rechtmatige erfgenaam over de drie graafschappen. Als tegenprestatie voor de belening van Henegouwen, Holland en Zeeland belooft Jan van Beieren te zullen trouwen met een nicht van Sigismund en weduwe van Antoon van Bourgondië, Elisabeth van Görlitz.⁸ Een week later verzoekt hij de kardinalen in Konstanz het huwelijk van Jacoba van Beieren en Jan

---

5 W. Blockmans., *Metropolen aan de Noordzee. De geschiedenis van Nederland 1100-1560* (Amsterdam 2010) 391 en J.G. Smit., *Vorst en onderdaan: studies over Holland en Zeeland in de late Middeleeuwen* (Leuven 1995)155-157.

6 Van Houtte, *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, dl 3,230-231 en Blokman, *Metropolen aan de Noordzee*, 391.

7 Ibidem,dl 3, 230-231 en Th. Riemsdijk.,'De opdracht van het ruwaardschap van Holland en Zeeland aan Philips van Bourgondië' in: J. Müller, *Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Deel VIII (Amsterdam 1908)5-6.

8 Van Gent, *'Pertijlike saken'*, 439 en Ibidem,dl. 3, 232 en Smit, *Vorst en onderdaan*, 158.

IV van Brabant te verbieden vanwege een te nauwe bloedverwantschap en de inbreuk op zijn erfrecht.⁹

Jan van Beieren neemt meteen een grote voorsprong binnen de discussie over de erfopvolging door handig gebruik te maken van propaganda. Vanuit Dordrecht richt hij zich met een manifest tot de Hollandse en Zeeuwse steden, waarin Jan van Beieren aangeeft dat hij de aangewezen persoon is om de rust en de eenheid binnen de gebieden te herstellen. Hij presenteert zich als de rechtmatige voogd van zijn nicht en ruwaard over haar landen zolang zij nog ongehuwd is. Niet alleen probeert Jan van Beieren de overwegend Kabeljauwse edelen aan zich te binden via de samenstelling van zijn hofhouding en het stimuleren van de kunsten. Ook de Hollandse en de Zeeuwse steden probeert hij aan zich te binden door de steden economische voordelen te beloven en de steden schrik aan te jagen voor een unie met Brabant met de grote handelsconcurrenten Antwerpen en Mechelen. Verder maakt Jan van Beieren handig gebruik van de onzekerheid rondom de geldigheid van het huwelijk van Jacoba van Beieren met Jan IV van Brabant.¹⁰

In de tussentijd probeert Jan IV van Brabant de schade van de propaganda van Jan van Beieren te beperken door een inhuldigingstocht te ondernemen. Hij reist af naar Rotterdam, Schiedam en Gouda om zich daar te laten huldigen. Vandaar reist hij via Heusden naar Brabant en Henegouwen. Op 10 november onderneemt Jan van Beieren een inhuldigingstocht en laat hij zich in Dordrecht huldigen tot voogd en ruwaard. Onmiddellijk worden de vijandigheden geopend. In december stellen Jacoba van Beieren en haar moeder Margaretha van Bourgondië zich aan het hoofd van een legermacht dat een poging doet om Gorinchem van de Kabeljauwen te ontzetten.¹¹

Ondertussen nadert de datum van het huwelijk tussen Jacoba en Jan IV. De Staten van Brabant dringen er per brief bij de paus op aan de dispensatie te verlenen en niet te luisteren naar de praatjes van diegenen die niet willen dat het huwelijk van Jacoba van Beieren met Jan IV van Brabant doorgang vindt.¹² De pas gekozen paus Martinus V heeft op 22 december 1417 de vereiste dispensatie voor het huwelijk tussen neef en nicht verleend. De paus is van mening dat het huwelijk van Jacoba van Beieren met Jan IV van Brabant een oorlog kan voorkomen. Deze dispensatie wordt echter op 5 januari 1418 onder druk van de Rooms-koning Sigismund van Luxemburg weer ingetrokken. De paus verklaart dat hij heeft

---

⁹ H.P.H. Jansen., *Geschiedenis van de Middeleeuwen* (Den Haag) 480 en Stein en Smithuis, 'Jacoba van Beieren- een tragische heldin?', 295-296.

¹⁰ Ibidem, dl. 3, 232 en W. Blockmans en W. Prevenier., *In de ban van Bourgondië* (Houten 1988) 63.

¹¹ A. Janse., *Een pion voor een Dame. Jacoba van Beieren 1401-1436* (Amsterdam 2009) 139 en Smit, *Vorst en onderdaan*, 159.

¹² Janse, *Een pion voor een Dame*, 139.

ontdekt dat door het huwelijk van Jacoba van Beieren met Jan IV van Brabant er juist een oorlog zou kunnen uitbreken.¹³ Hoogst waarschijnlijk spelen de argumenten die Jan van Beieren aan heeft gedragen bij de paus een grote rol binnen diens beslissing om de dispensatie terug te trekken. Jan van Beieren belooft de paus het bisdom Luik ter beschikking te stellen en heeft hij een machtig beschermheer: Sigismund van Luxemburg.¹⁴

De Brabantse gezanten weten de uitvaardiging van deze laatste bul aanzienlijk te vertragen, zodat het huwelijk op 10 maart 1418 buitenkerkelijk kan worden voltrokken. Ongeveer twee weken later op 28 en 30 maart maakt Sigismund van Luxemburg bekend dat hij Jan van Beieren met de aan het Rijk terug vervallen graafschappen heeft beleend. Deze brieven komen pas aan op 10 april, nadat het huwelijk van Jacoba van Beieren met Jan IV van Brabant in de hofkapel van Den Haag is ingezegend.¹⁵

Op 24 april 1418 roept Jan van Beieren alle Henegouwse, Hollandse en Zeeuwse steden op hem als hun landsheer in te huldigen. De oude tweedeling tussen de Hoeken en de Kabeljauwen treedt op deze manier weer op de voorgrond. De bevolking van de betrokken vorstendommen worden namelijk gedwongen om een keuze te maken tot welke partij zij behoren. Dordrecht is een van de eerste steden die partij kiest. Op 26 april erkennen zij Jan van Beieren als hun graaf, op de voet gevolgd door Voorne. De andere steden daarentegen aarzelen.¹⁶

Overeenkomstig de wens van de Brabantse en Hollandse Staten besluit Jan IV om in juni de stad Dordrecht op de Kabeljauwen te veroveren. Deze belegering wordt gezien als een belangrijk moment in de Hoekse en Kabeljauwse twisten. Het is de bedoeling dat de troepen uit Holland met Jacoba van Beieren vanuit het noorden en de Brabantse troepen met Jan IV van Brabant vanuit het zuiden de stad aan zullen vallen. Zes weken lang wordt er door een Brabants en een Hollands leger een poging gedaan om de stad in te nemen. Het beleg wordt uiteindelijk gebroken door een list van de Dordtenaren. Vanuit de stad wordt er op een onverwacht moment een uitval gedaan, waarbij een groot deel van het leger achter de Brabantse linie probeert te komen. Een deel van het leger van de Dordtenaren dat zich terugtrekt in de stad slaagt erin het Brabantse leger tot vlak bij de stadsmuren te lokken met als gevolg dat de Brabanders zich op twee fronten moeten verdedigen. De list slaagt en resulteert in een overwinning voor de bewoners van Dordrecht.¹⁷ De Brabanders besluiten het

---

13 Ibidem, 140.

14 H.P.H. Janse., *Jacoba van Beieren* (Den Haag 1967) 31 en Riemsdijk., 'De opdracht van het ruwaardschap van Holland en Zeeland aan Philips van Bourgondië', dl. VIII, 13.

15 Ibidem, dl. 3, 233.

16 Ibidem, 440.

17 M.R. de Vrij., 'Het beleg van Dordrecht. De belegering door Jan van Brabant in 1418' in: *Tijdschrift voor oude kunst en kunstnijverheid* 29:1 (1994) 34-36.

grootscheepse beleg op te breken. Vaak wordt Jan IV van Brabant als oorzaak genoemd van het mislukte beleg rond Dordrecht. Stein en Smithuis geven in hun artikel *Jacoba van Beieren- een tragische heldin?* twee andere redenen voor de mislukking: de schatbewaarder van Holland en Brabant heeft geweigerd voldoende middelen vrij te maken voor de belegering en de zaken rond de belegering zijn zo slecht georganiseerd dat de beide legers na zes weken besluiten weg te trekken.¹⁸ Van Houtte beschrijft in het derde deel van de *Algemene geschiedenis der Nederlanden* de afloop van deze onderneming als de eerste verwijdering tussen Jacoba en haar echtgenoot Jan IV.¹⁹ Nadat Jan IV van Brabant en Jacoba van Beieren in de zomer van 1418 een vergeefse poging hebben ondernomen om Dordrecht via een beleg in te nemen, beginnen Jan IV en Jan van Beieren aan onderhandelingen. Hierbij treedt Philips van Bourgondië op als bemiddelaar tussen de beide partijen. Jan IV is zeer bereid om aan Jan van Beieren de rechten van zijn vrouw te geven. Op 19 en 22 januari 1419 sluiten Jan IV van Brabant en Jan van Beieren een geheim akkoord, waarbij Jan IV bereid is om aanpassingen te doen binnen zijn hertogelijke Raad. Dit resulteert in de verwijdering van enkele trouwe aanhangers van zijn vrouw en de jonkheer Engelbrecht van Nassau-Breda uit de Raad.²⁰

Op 13 februari 1419 wordt het zoenverdrag in Woudrichem afgekondigd. Hierin wordt besloten dat Jan IV van Brabant, Jan van Beieren voor vijf jaar erkend als mederegent over Holland en Zeeland. Dit betekent dat Jan van Beieren in naam van Jan IV en Jacoba het bewind mag voeren over de graafschappen van Jacoba. Jan van Beieren moet op zijn beurt afzien van zijn eis om als graaf ingehuldigd te worden. Nu hij afstand heeft gedaan van de grafelijke titel moet er voor Jan van Beieren een nieuwe titel gevonden worden. Dit wordt de titel 'zoon van Holland, Zeeland en Henegouwen', deze titel zal hij voeren tot zijn dood in 1425. Vervolgens moet Jan van Beieren de geldigheid van het huwelijk van Jacoba van Beieren met Jan IV van Brabant erkennen. Jan van Beieren wordt aanvaard als erfgenaam indien het huwelijk van Jacoba en Jan IV kinderloos blijft. De apanage van Jan van Beieren wordt uitgebreid met de heerlijkheden van de Van Arkels en mag hij zijn machtsgebied dat Dordrecht en het baljuwschap van Zuid-Holland en Rotterdam omvat behouden. De greep van Jan van Beieren op Jan IV van Brabant wordt steviger door de bepaling dat Jan IV, met een gespreide betaling over drie jaar, aan Jan van Beieren een vergoeding moet betalen van ruim 100.000 nobel. De eerste termijn van 20.000 nobel moet voldaan zijn voor Pasen 1419, de

---

18 Ibidem, 296.

19 Ibidem, dl. 3, 234.

20 Van Houtte, *Algemene geschiedenis*, dl. 3, 234 en Blockmans en Prevenier, *In de ban van Bourgondië*, 63.

volgende twee termijnen van 40.000 nobel, moet voldaan zijn met Pasen 1420 en Pasen 1421. Voor dit enorme bedrag staan de ridderschappen en de steden van Holland en Zeeland borg. Jacoba van Beieren en Jan IV van Brabant vertrekken naar hun andere landen en laten hun oom in Holland vrij spel.²¹

1.2 Jacoba van Beieren versus Jan IV van Brabant en Jan van Beieren.

Jacobica van Beieren is het niet eens met de bepalingen van het verdrag van Woudrichem, maar zij ondertekent het verdrag wel. Al in september 1419 is Jan IV bereid grote concessies te doen, mits hij maar verlost kan worden van de geldelijke verplichting die hij naar aanleiding van het verdrag van Woudrichem op zich heeft genomen. De Staten van Brabant beginnen het vertrouwen in Jan IV van Brabant te verliezen door het financieel wanbeleid van zijn gunstelingen en verwijten hem het landsbelang van Brabant niet op de juiste manier te behartigen. De onwil van de steden om een bede af te staan aan hun hertog dwingt Jan IV om wanhopige maatregelen te nemen. Van de 100.000 nobel die hij aan Jan van Beieren moet betalen, lossen de steden en de ridderschappen samen 72.000 nobel af. Jan van Beieren is echter onverbiddelijk met als gevolg dat Holland en Zeeland geheel aan hem overgedragen gaan worden.²²

Jacobica van Beieren is woedend op haar echtgenoot vanwege de zoveelste tactische blunder. Op 10 april 1420 verlaat zij het kasteel op de Coudenberg vanwege de manier waarop zij en haar hofdames worden behandeld en vertrekt zij met haar moeder Margaretha van Bourgondië naar Henegouwen. Er is veel geschreven over Jacobica's tijd op het kasteel Coudenberg in Brussel. A. Janse geeft in zijn boek *Een pion voor een Dame. Jacobica van Beieren 1401-1436* een verfrissende kijk op de gebeurtenissen tijdens de Paasdagen van 1420. Jacobica en Jan IV hebben hun intrek genomen op kasteel Coudenberg om daar de Paasdagen met elkaar door te brengen. In de week voor Pasen laat Jan IV de hofdames van Jacobica van het hof verwijderen. Deze hofdames zijn niet de vriendinnen van Jacobica van Beieren waarmee zij is opgegroeid. Deze vrouwen zijn namelijk al op 6 september 1419 uit naam van Jan IV uit haar entourage verwijderd en vervangen door Kabeljauws gezinde vrouwen. De verwijdering van de hofdames van Jacobica van Beieren wordt door A. Janse gezien als 'een politieke maatregel om Jacobica los te weken van haar Hoekse netwerk'.²³

Op de zaterdag voor Pasen verlaat Jan IV plotseling het kasteel Coudenberg om een reis te ondernemen naar Antwerpen. Jacobica van Beieren blijft wel op het hof en viert op zondag 7 april het Paasfeest. Na Pasen is het bevel gegeven om het hof op te breken. De

---

21 Ibidem, dl. 3, 234-235 en Stein en Smithuis., 'Jacobica van Beieren', 296 en Smit, *Vorst en onderdaan*, 165.

22 Blokmans, *Metropolen aan de Noordzee*, 393 en Stein en Smithuis., 'Jacobica van Beieren', 296-297.

23 Ibidem, 167 en 174.

ambtenaren, die de verzorging van Jacoba en haar gevolg op zich hebben genomen, krijgen het bevel om de deuren van het kasteel te sluiten en het personeel weg te sturen. Ook de hofdames van Jacoba moeten het hof verlaten. Jacoba blijft samen met een schildknaap alleen achter op het kasteel. Zij kan het nog een paar dagen op het kasteel uithouden door de financiële steun van haar moeder Margaretha van Bourgondië. Op 10 april geeft Jacoba haar protestpoging op en verlaat zij het kasteel.²⁴

Uit de prachtige reconstructie van de gebeurtenissen aan het kasteel Coudenberg dat A. Janse in zijn boek *Een pion voor een Dame* geeft, blijkt dat er politieke motieven achter de gebeurtenissen aan het hof zitten. De kring rond de hertog Jan IV probeert te voorkomen dat hij onder invloed van de moeder van Jacoba van Beieren komt en vindt het noodzakelijk hem van het hof te verwijderen. Ook sluiten zijn raadslieden het hof op het kasteel Coudenberg om te voorkomen dat Margaretha van Bourgondië er een alternatief bestuur kan vestigen en zo hun plannen kan dwarsbomen.²⁵

Niet lang na deze gebeurtenissen zal Jacoba van Beieren een poging ondernemen om haar huwelijk met Jan IV van Brabant te laten ontbinden. Op 15 april 1420 slaan de Hoeken en het Sticht de handen ineen tegen Jan van Beieren en zijn Kabeljauwse partijgangers en gaan zij tot de aanval over. Wederom ontbrandt er in Holland een strijd, dat ditmaal zal overslaan naar de andere gewesten.²⁶

Vijf dagen later komen Jan van Beieren en Jan IV van Brabant bij elkaar in Sint Maartensdijk voor overleg. Tijdens dit overleg wordt er een verbondsbrief afgesloten, waarin de afspraken van 14 februari 1419 grotendeels worden herhaald. Ook wordt er afgesproken dat Margaretha van Bourgondië en een groep van drieënveertig voornamelijk Hoekse edelen niet meer in het bestuur zullen worden betrokken.²⁷ De volgende dag op 21 april sluiten Jan van Beieren en Jan IV van Brabant een nieuw verdrag waarbij hij, ook in naam van Jacoba, het bestuur over de landen Holland en Zeeland voor twaalf jaar overdraagt aan Jan van Beieren voor het bedrag dat nog rest van de 100.000 nobel en zal Jan van Beieren de schuld die Jan IV heeft bij verschillende personen afbetalen. De schuldeisers van Jan IV zijn behalve Jacob van Gaasbeek en Gerrit van Heemskerk ook Floris van Borsele, heer van Sint Maartensdijk en Arend van Leyenburg. Deze edelen hebben in dienst van Jacoba en Jan IV veel uitgegeven in dienst van de oorlog en/of schade geleden aan hun bezittingen. De laatste twee edelen zullen het bestand van 31 januari 1422 tussen Holland, Zeeland en Brabant mede ondertekenen. Pas na twaalf jaar zal het pand losbaar zijn. Wanneer Jacoba van Beieren het

²⁴ Janse, *Een pion*, 176 - 177 en Riemsdijk, 'De opdracht van het ruwaardschap', 17.

²⁵ Janse, *Een pion*, 178 en Stein en Smithuis, 'Jacoba', 295.

²⁶ Ibidem, dl. 3, 237.

²⁷ Ibidem, 440-441.

verdrag niet binnen drie maanden zal bezegelen, wordt de pandsom verhoogd. Jan van Beieren mag in dit geval de pauselijke- en koninklijke brieven waarin zijn rechten op het grafelijke gezag worden beschreven, voor de duur van het pandschap behouden. Mocht Jacoba kinderloos komen te overlijden dan zal Jan van Beieren haar opvolgen in haar graafschappen. Alleen Henegouwen komt weer volledig onder het gezag van Jacoba van Beieren en Jan IV van Brabant. Interessant te vermelden is dat ook bij dit verdrag Philips van Bourgondië als bemiddelaar heeft opgetreden.²⁸

Het verdrag dat in Sint Maartensdijk wordt gesloten en de beschamende behandeling van Jacoba op het kasteel Coudenberg is voor de Staten van Brabant reden om hun onvrede tegen Jan IV te uiten. Jan IV reageert hierop door aan te geven dat hij graag met zijn echtgenote wil verzoenen, maar dat dit niet mogelijk is vanwege het verdrag met Jan van Beieren. Jacoba van Beieren van haar kant verwijt haar echtgenoot ervan Holland en Zeeland te hebben vervreemd en de eed om Holland niet van Henegouwen te scheiden te hebben geschonden. Ook de adel en de steden zijn woedend op Jan IV die zich wederom omringt met raadslieden die samenspannen met Jan van Beieren.²⁹

In mei 1420 roept Jan IV van Brabant de Staten bijeen in Brussel om te praten over de bede. De hoge edelen die zich buitengesloten voelen, slaan de uitnodiging van de hertog af en verzamelen zich op hun beurt in de stad Leuven. De hoge edelen en het bestuur van de stad Leuven keren zich openlijk tegen de hertog. Zij uiten scherpe kritiek op Jan IV en op de manier waarop hij het land bestuurd en uiten bezorgdheid over de invloed van de Raad op de jonge hertog. Om de verhoudingen tussen de Staten en de hertog te herstellen, stellen de Staten en de hoge edelen een aantal voorwaarden. In de klachtenbrief die de steden naar de hertog sturen staan onderwerpen als: de manier waarop de hertog met zijn landen omgaat en de onheuse behandeling van Jacoba op het kasteel Coudenberg en de verpanding van haar erflanden. De Staten vinden dat Jan IV een groot deel van zijn land heeft vervreemd, zodat de Staten zich, in de klachtenbrief, afvragen of de bede wel gebruikt zal worden voor het nut van het land. Ook uiten zij hun bezorgdheid of de hertog van plan is om tot meer verpandingen over te gaan.³⁰

Op 19 mei wordt er vanuit de stad Leuven de oorlog verklaard aan de hertog. Een aantal maanden later komt Filips van St. Pol, op verzoek van de Leuvense Staten met Bourgondische raadgevers, naar Brabant. Op 20 september doet hij een bemiddelingspoging tussen Jan IV van Brabant en Jacoba van Beieren in Vilvoorde. Door tussenkomst van Filips

---

28 Ibidem, dl. 3, 236 en Van Gent, *'Pertijelike saken'*, 441 en Blokman, *Metropolen*, 393 en Riemsdijk, *'De opdracht'*, dl. VIII, 19.

29 R. Jacobs., *Een kleine geschiedenis van Brussel* (Tielt 2004) 104.

30 Jansen, *Jacoba van Beieren*, 48 en Janse, *Een pion*, 179.

van St. Pol, de jongere broer van Jan IV, lijkt het erop dat er een kans is op verzoening tussen beide echtelieden. Jacoba van Beieren keert terug naar Brussel. Hertog Jan IV verschijnt echter niet op de afspraak en vlucht heimelijk weg uit Brussel.³¹ Een verzoening tussen Jan IV en Jacoba blijkt niet voor te komen in de plannen van de omgeving van Jan IV van Brabant. Zij willen met behulp van Jan van Beieren, die al met een leger aan de grenzen van Brabant gereed staat, Brabant tot onderwerping dwingen.³²

Bij de conflicten over de landspolitiek die hierna uitbarsten tussen de hertog enerzijds en de steden van Leuven, Brussel en Antwerpen anderzijds roepen de Staten van Brabant op 1 oktober 1420 Filips van St. Pol uit tot ruwaard. Hij zal het land besturen tot Jan IV aan alle eisen voldoet. Filips van St. Pol zal bijgestaan worden door een raad dat samengesteld wordt uit de drie staten.³³ Een van de belangrijkste taken van Filips van St. Pol is het terug winnen van de landen van Jacoba op haar oom Jan van Beieren. Jan IV van Brabant blijft proberen om naast zijn broer de macht uit te oefenen, zonder veel succes.³⁴

Op 3 oktober besluiten de Staten van Brabant tot een veldtocht om Jan van Beieren te bestrijden in zijn eigen land Holland. Tegen half oktober verzamelen de troepen van Jacoba van Beieren onder leiding van Filips van St. Pol zich in Breda. De tweede veldtocht van Jacoba begint bij de stad Heusden. De stad geeft zich al vrij snel gewonnen. Jacoba van Beieren, die in Breda is achtergebleven, wordt naar Heusden gehaald om daar ingehuldigd te worden als hertogin van Brabant. De stad wordt onmiddellijk verpand aan Brabant om de gemaakte kosten van het leger af te kunnen lossen.³⁵ Jacoba keert samen met haar moeder Margaretha van Bourgondië terug naar Breda, terwijl het leger van Filips van St. Pol doorreist naar Geertruidenberg. Filips van St. Pol slaat omstreeks 20 oktober het beleg om de stad. De onderneming tegen Geertruidenberg mislukt echter en Filips van St. Pol blijkt niet in staat te zijn de oorlog tegen Jan van Beieren te voeren en de orde in Brussel te handhaven. Nog voor het einde van de maand breekt Filips van St. Pol het beleg rond Geertruidenberg op en laat hij zijn leger terugtrekken. De stad blijft in handen van Jan van Beieren. Na het mislukte beleg om de stad Geertruidenberg breekt er een periode aan van betrekkelijke rust binnen de graafschappen. Jan van Beieren, Filips van St. Pol, de ridderschappen en de Staten van Brabant komen overeen om een dag in oktober 1421 bijeen te komen in Bergen op Zoom om

31 Jacobs, *Een kleine geschiedenis van Brussel*, 105 en Blok, *Geschiedenis*, dl. I, 355.

32 J.C.J. Kleijntjens, 'Jacoba's tweede veldtocht tegen Jan van Beieren, 8 oktober- 2 november 1420' in: *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap*. Deel 55 (Utrecht 1934). Online te raadplegen: http://www.dbnl.org/tekst/_bij005193401_01/_bij005193401_01_0006.php. Laatste geraadpleegd op 15 augustus 2013.

33 Ibidem, 359.

34 R. van Uytven e.a. (eds) *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795* (Brussel 2000) 40.

35 Jansen, *Jacoba*, 50 en Janse, *Een pion*, 188 en Smit, *Vorst en onderdaan*, 168.

te praten over een bestand. Mochten Jan van Beieren en Filips van St. Pol die dag verhinderd zijn, dan benoemen zij vertegenwoordigers die in hun plaats de onderhandelingen zullen starten.³⁶ Niet lang hierna zal het bestand tussen Holland, Zeeland en Brabant van 31 januari 1422 afgekondigd worden. Echter in november 1420 moet Filips van St. Pol aan Jacoba en haar moeder meedelen dat hij een wapenstilstand met Jan van Beieren heeft gesloten.³⁷

In januari 1421 trekt Jan IV van Brabant met een leger ridders vanuit het Maas-Rijngebied de stad Brussel binnen. Deze actie lokt een volksofstand uit onder de ambachtslieden van Brussel. De Grote Markt wordt bezet en de partijgangers van Jan IV worden gevangengenomen. Jan IV van Brabant wordt onder de invloed van de raadgevers van Jan van Beieren vandaan gehaald. Sommigen van deze raadgevers worden in de stad terechtgesteld. Jan IV wordt onder toezicht geplaatst van betrouwbare edelen die ervoor moeten zorgen dat hij niet meer in handen valt van de partijgangers van Jan van Beieren. De opstand heeft als gevolg dat de ambachtslieden beloond worden met een rol binnen het bestuur van de stad. R. Jacobs stelt in *Een kleine geschiedenis van Brussel* dat het geen overwinning van de ambachtslieden zelf is, maar dat het een overwinning is van Filips van St. Pol, gesteund door 'de ambachtslieden en het patriciaat' van Brussel. Hoe dan ook, de overwinning wordt gevierd door de Staten van Brabant met de ondertekening van het Nieuw Regiment in 1422 door Jan IV van Brabant.³⁸

Op 4 mei 1421 geeft Jan IV zijn fouten toe. Hij erkent dat hij voor de verkeerde partij heeft gekozen en hij erkent het ruwaardschap van zijn broer Filips van St. Pol. Negen dagen later wordt Jan IV weer aangesteld als hertog van Brabant. Filips van St. Pol blijft echter optreden als ruwaard in de afhandeling van het conflict met Holland. Op 11 oktober 1421 komt er een einde aan de crisis door een verzoening tussen de broers Filips van St. Pol en Jan IV van Brabant. Filips van St. Pol doet afstand van het ruwaardschap en Jan IV erkent op zijn beurt de geldigheid van de beslissingen van zijn broer.³⁹

Na het mislukte beleg van Geertruidenberg heeft Jacoba van Beieren haar vertrouwen verloren in de steun die de Staten van Brabant aan haar kan geven, de Staten behartigen immers alleen hun eigen belangen. Op 19 februari 1421 geeft zij een verklaring aan de Staten van Henegouwen dat zij haar huwelijk als nietig beschouwt en dat zij niet meer met Jan IV als

---

³⁶ F. Schneider., *Herzog Johann von Baiern. Erwählter Bischof von Lüttich und Graf von Holland (1373-1425)* (Berlin 1913) 122.

³⁷ Blok, *Geschiedenis*, dl. I, 355 en Janse, *Een pion*, 188.

³⁸ Blok, *Metropolen*, 359 en Jacobs, *Een kleine geschiedenis*, 108-109 en R. Stein., 'De Brabantse Leeuw sluimert' in: R. van Uytven., *Geschiedenis van Brabant: van het hertogdom tot heden* (Leuven 2004) 166 en Janse, *Een pion*, 190 en Riemsdijk, 'De opdracht', dl. VIII, 25.

³⁹ Ibidem 108-109 en Stein, 'De Brabantse Leeuw sluimert', 166.

man en vrouw wenst te leven. Zij geeft als reden de kerkelijke beletselen en de omstandigheden waaronder het huwelijk is gesloten.⁴⁰

In het voorjaar van 1421 worden in het geheim voorbereidingen getroffen voor het vertrek van Jacoba van Beieren naar Engeland. In alle vroegte op 6 maart vlucht Jacoba verkleed als man uit haar slot Bouchain om, dwars door Bourgondisch gebied, naar het Engelse Calais te trekken. In Engeland hoopt zij een bondgenootschap te kunnen vormen met Hendrik V tegen haar oom Jan van Beieren en haar echtgenoot Jan IV van Brabant. De koning ontvangt haar met alle eer en zegt haar ondersteuning toe in haar strijd tegen Jan van Beieren en haar echtgenoot Jan IV. Helaas, voor Jacoba, zal de koning op 31 augustus 1422 komen te overlijden. De macht van Engeland komt nu in handen van een regentschapsraad onder leiding van de hertogen Jan van Bedford en Humphrey van Gloucester.⁴¹

Na haar komst in Engeland valt Jacoba al vrij snel voor de charmes van de dertig jaar oude Humphrey, hertog van Gloucester. Jacoba start een proces in Rome om haar huwelijk met Jan IV van Brabant ongeldig te laten verklaren. Jan IV van zijn kant probeert in Rome een pauselijk vonnis te krijgen waarmee hij zijn echtgenote kan dwingen naar hem terug te keren. Het mag niet baten. In het najaar van 1422 trouwt Jacoba van Beieren met Humphrey van Gloucester. Humphrey eist de regering over de landen van Jacoba van Beieren op als haar wettige voogd. Jacoba van Beieren en Humphrey van Gloucester hebben het vermoeden dat Jan van Beieren haar landen nooit vrijwillig aan hen zal afstaan. Gezien de reputatie van Humphrey zal hij een veroveringsoorlog niet uit de weg gaan. Jan IV en Jan van Beieren besluiten om het nieuwe huwelijk van Jacoba van Beieren met Humphrey van Gloucester aan te vechten bij de pauselijke rechtbank in Rome. Zij geven als reden dat Jacoba formeel nog getrouwd is met Jan IV. De uitspraak is van groot belang, omdat wanneer het huwelijk tussen Jacoba van Beieren en Jan IV van Brabant als nietig verklaard beschouwd wordt, Jan IV geen rechten meer kan laten gelden binnen de landen Holland en Zeeland. Binnen dit conflict met aan de ene kant Humphrey van Gloucester en Jan IV van Brabant aan de andere kant, treedt Philips van Bourgondië samen met Jan van Bedford op als bemiddelaars.⁴²

Met grote inspanning weten zij een strijd tussen Humphrey van Gloucester en de vijanden van Jacoba van Beieren in Holland en Brabant nog bijna twee jaar te vermijden. Er breekt in de Lage Landen een periode aan van betrekkelijke rust, want in 1422 komt er ook

---

40 Van Houtte, *Algemene geschiedenis*, dl. 3, 239 en Van Gent, *'Pertijelike saken'*, 441 en Jansen, *Geschiedenis van de Middeleeuwen*, 480 en Smit, *Vorst en onderdaan*, 168-169.

41 Ibidem, 441 en Blok, *Geschiedenis*, dl. I, 354.

42 Ibidem, dl. 3, 239- 240 en Van Gent, *'Pertijelike saken'*, 441 en Riemsdijk, *'De opdracht'*, dl. VIII, 27.

een einde aan de oorlog met Brabant, die aan de grenzen is blijven smeulen na de veldtocht van Jacoba van Beieren naar Heusden en Geertruidenberg.⁴³

Jan van Beieren is echter op zijn hoede voor een aanval vanuit Engeland. Hij verbindt zich met Philips van Bourgondië, die hij benoemt tot zijn erfgenaam. Philips van Bourgondië bemoeit zich met de huwelijkskwestie rondom Humphrey van Gloucester en Jacoba van Beieren enerzijds en Jan IV van Brabant anderzijds. Dankzij de invloed van de hertog van Bourgondië wordt het huwelijk van Humphrey en Jacoba herhaaldelijk door de paus afgekeurd en verboden. In het voorjaar van 1424 komen een aantal gerechtsgeleerden vanuit Engeland en Brabant bijeen om te praten over de ontstane situatie. Het resultaat van deze bemiddeling is weinig sensationeel. Uiteindelijk moeten de hertogen Jan van Bedford en Philips van Bourgondië verklaren dat men het niet met elkaar eens kan worden. Het advies luidt dat de strijdende partijen er bij de paus op aan moeten dringen op een snelle uitspraak in het huwelijksconflict.⁴⁴

Intussen is het geduld van Humphrey van Gloucester en Jacoba van Beieren ten einde. Zij besluiten om toch een oorlogskans te wagen. Humphrey brengt een leger bijeen dat hij uit zijn eigen middelen bekostigt. In oktober 1424 zeilen Jacoba van Beieren en Humphrey van Gloucester met een grote vloot en een leger over zee naar Calais. Half november marcheren zij door naar Henegouwen, dat zij in december in bezit nemen. Hier worden zij, volgens Blok, 'jubelend' ontvangen door de uitgeweken Hoekse adel uit Holland. Humphrey wordt ingehuldigd als nieuwe graaf van Henegouwen en voogd van Jacoba. Op 20 december 1424 roept Philips de Goede zijn onderdanen op om dienst te nemen in het leger van Jan van Beieren tegen de hertog van Gloucester. De strijd die hierop volgt verloopt gunstig voor de Brabanders. De ene na de andere stad in Henegouwen komt in het bezit van de landen van Brabant. Op 12 april 1425 zal Humphrey van Gloucester vertrekken richting Engeland om uiteindelijk geen voet meer in de Lage Landen te zetten.⁴⁵

Ondertussen in het graafschap Holland is Jan van Beieren op 6 januari 1425, komen te overlijden. Het gerucht gaat dat een ruzie tussen Jan van Beieren en Jan van Vliet, die getrouwd is met een bastaardzus van Jacoba van Beieren, ervoor heeft gezorgd dat Jan van Vliet aan het hoofd komt te staan van een samenzwering om de 'zoon van Holland, Zeeland en Henegouwen' te doden door gebruik te maken van vergif. Het vergif dat door Jan van Vliet aan het gebedenboek van Jan van Beieren wordt gesmeerd, veroorzaakt een hevige ziekte, dat Jan van Beieren uiteindelijk fataal zal worden. De dader verliest zijn hoofd op het schavot. Alle

43 Blok, *Geschiedenis*, dl. I, 355 en Jansen, *Jacoba*, 57.

44 Van Houtte, *Algemene geschiedenis*, dl. 3, 240 en Van Gent, 'Pertijelike saken', 441 en Blok, *Geschiedenis*, dl. I, 355.

45 Ibidem, dl. I, 355 en Smit, *Vorst en onderdaan*, 172 en Riemsdijk, 'De opdracht' dl. VIII, 31.

aanwijzingen leiden naar het kamp van Jacoba van Beieren, maar de medeplichtigheid van Jacoba zelf is echter nooit bewezen.⁴⁶

1.3 Resumé.

De strijd tussen Jacoba van Beieren en haar oom Jan van Beieren over de erfopvolging binnen de graafschappen Holland en Zeeland gaat voornamelijk over de uitbreiding van macht. In de periode 1417 tot 6 januari 1425 zien we dat er een verschuiving van de macht plaats vindt van Jacoba van Beieren naar haar oom Jan van Beieren door toedoen van onder andere haar echtgenoot Jan IV van Brabant en de Staten van Brabant. De macht van Jan van Beieren groeit in de graafschappen Holland en Zeeland door twee verdragen die hij sluit met Jan IV. In het verdrag van Woudrichem wordt Jan van Beieren mederegent over de landen van Jacoba. Door gebrek aan geld moet Jan IV de graafschappen verpanden door het sluiten van het verdrag van Sint Maartensdijk aan Jan van Beieren. De macht van Jan van Beieren groeit niet alleen binnen de graafschappen, maar ook over de invloed die hij heeft op Jan IV van Brabant.

In de daaropvolgende periode van 1420 tot 1422 zijn de Staten van Brabant een duidelijke winnaar. Zij weten na de opstand van de baronnen en de steden van Leuven en Brussel Jan IV van Brabant los te krijgen uit de kring van raadgevers die beïnvloed worden door Jan van Beieren. Jan IV geeft zijn fouten toe en erkent de beslissingen die zijn broer Filips van St. Pol genomen heeft toen hij het bestuur over het hertogdom tijdelijk in handen van de Staten heeft gekregen. De overwinning van de Staten van Brabant is compleet met de ondertekening van het Nieuw Regiment door Jan IV van Brabant in 1422. Hierdoor wordt de macht van de Staten verder uitgebreid.

In de periode 1422 tot 1424 keert er een betrekkelijke rust terug in de graafschappen van Holland en Zeeland en het hertogdom Brabant doordat Jacoba naar Engeland is uitgeweken. Vanuit Engeland bereidt zij een aanval voor op haar erflanden, met haar nieuwe echtgenoot Humphrey van Gloucester, om deze terug te winnen van Jan van Beieren. Het mag echter niet baten, haar populariteit binnen haar erflanden is sterk gedaald. Wanneer zij samen met Humphrey van Gloucester en een leger in 1424 weer in de Lage Landen aankomt, wordt zij alleen in Henegouwen gastvrij ontvangen. Haar erflanden Holland en Zeeland is Jacoba kwijt, mede doordat Jan van Beieren Philips van Bourgondië aanwijst als erfgenaam, mocht hij kinderloos komen te overlijden. Dit gebeurt op 6 januari 1425 wanneer Jan van Beieren door vergiftiging om het leven komt.

---

⁴⁶ Van Houtte, *Algemene geschiedenis* dl. 3, 243 en Van Gent, 'Pertijelike saken', 441 en Blok, *Geschiedenis*, dl. I, 356 en Smit, *Vorst en onderdaan*, 173.

2. Het bestand tussen Holland, Zeeland en Brabant van 31 januari 1422.

Het bestand van 31 januari 1422 bestaat uit zes papieren folio's en biedt een zee aan informatie over het proces van de bemiddeling dat vooraf is gegaan aan de vrede. In dit hoofdstuk wil ik het bestand dat gesloten is tussen Holland, Zeeland en Brabant op 31 januari 1422 nader bekijken. Ik vraag mij hierbij onder andere af wat de motivatie is geweest voor het sluiten van deze oorkonde en welke bepalingen de beide partijen overeengekomen zijn. Ik zal alle bepalingen binnen het bestand in chronologische volgorde bespreken met behulp van fragmenten uit de transcriptie.

2.1 Motivatie voor het afgeven van de oorkonde.

‘In den name Goids amen. Alsoe die vrede ende bestant die laitste gededingt waeren tusschen den hoechgeboren vorsten ende heren mijnen here hertoge Johan van Beyeren soon van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant etc. Ende minen here Philips van Brabant, grave van Lyney ende van Saintpol, die ridderscp ende lande van Brabant, van Hollant ende van Zeelant utgaen sullen op Sinte Petersdach ad cathedram nu naistcomende’.

Het bestand van 31 januari 1422 wordt op bevel van hertog Jan van Beieren en Filips van St. Pol verlengd. Het document wekt de indruk dat deze beide heren een groot aandeel hebben in het ontstaan van het bestand. De ridderschappen en de steden van Brabant, Holland en Zeeland hebben echter een groter aandeel in de besprekingen over deze vrede gehad. Zij geven te kennen dat:

‘So is om der heren ende lande voirs. besten wille op beiden zijden ende om die selve heren ende landen voirt in gunsten ende vrientscap onderlinge te houden ende hoirre beyder raden ende vrienden hier na gescreven, die des van beiden zijden mechtich waeren, overcomen ende overdragen up datum deser cedulen van enen verlangenissee deser vreden ende bestants voirs. in der manieren als hier na bescreven staet’.

Uit dit fragment komt naar voren dat de ridderschappen en de steden van Holland, Zeeland en Brabant te kennen geven dat zij het bestand dat al eerder uitgegeven is op 13 februari 1421 willen verlengen. Zij geven aan dat met het verlengen van dit bestand en de oorkonde die daarbij uitgegeven wordt alle voorgaande afspraken verlengt zullen zijn.

‘In den yersten soo sullen die vrede ende bestant voirs. voort
 upstaen ende verlengt wesen ende alle stucken tusschen den
 heren ende landen voirs. in goeden dingen blijven den tijt lange
 geduerende dat mijn here van Bourgoignen, mijn here van
 Beyeren voirs dat regiment van Henegouwen, van Holland ende
 van Zeelant mit mijnen heren van Brabant gemeyn te dragen
 toeseyde in der zoenen tusschen mijnen here ende vrouwe van
 Brabant op een zijde ende mijnen here van Beyeren op dander
 zijde’.

Er wordt in de oorkonde afgesproken dat tijdens de onderhandelingen van dit bestand, alle eerdere documenten van kracht zullen blijven. Deze documenten komen voort uit eerdere onderhandelingen over een bestand, dat plaats heeft gevonden tussen de heer [Philips] van Bourgondië, Jan van Beieren en het bestuur van Henegouwen, van Holland en de heren van Brabant. Tijdens deze onderhandelingen is gesproken over een verzoening tussen Jan IV van Brabant en Jacoba van Beieren enerzijds en haar oom Jan van Beieren anderzijds. Deze bespreking wordt bevestigd door Prevenier en Smit in hun boek *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten*. Op 13 maart 1421 gaat er een akte uit waarin staat dat Floris-, Filips,- en Frank van Borsele en de heer Arend van Leyenburg in naam van Jan van Beieren en het land van Holland en Zeeland enerzijds en Engelbrecht van Nassau-Breda en Jan van Glimes vanwege de vrouwe [Jacoba van Beieren], Filips van St. Pol en het land van Brabant anderzijds een bestand sluiten tot 22 februari 1422. In dit betreffende document wordt afgesproken dat zes zegslieden van beide zijden gaan proberen om tot een compromis te komen. Wanneer er een overeenstemming bereikt is, zal deze worden uitgesproken door de hertog [Philips] van Bourgondië of een ander machtig vorst.⁴⁷ In dit uittreksel uit het boek *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten*, dat gemaakt is door Prevenier en Smit, herken ik een aantal bepalingen die in overeenstemming zijn met het bestand van 31 januari 1422. Ik heb het vermoeden dat in het bestand van 31 januari 1422 de eerder gemaakte afspraken van 13 februari 1421 bekrachtigd zullen worden. In de volgende paragrafen zal ik nader ingaan op deze bepalingen.

Verder is er in de motivatie te lezen dat er door de vergadering een nieuw moment zal worden gekozen waarop het bestand van 31 januari 1422 opnieuw verlengt zal worden. Dit nieuwe bestand zal uiterlijk op 13 februari 1424 afgekondigd moeten zijn.

---

⁴⁷ Prevenier en Smit, *Bronnen voor de geschiedenis*, 581.

2.2 De bepalingen binnen het bestand van 31 januari 1422.

In deze paragraaf zal ik nader ingaan op de afspraken die gemaakt zijn in het bestand van 31 januari 1422. Deze afspraken zullen onder andere gaan over de stad en de burcht van Geertruidenberg, het recht op veilige overvaart en over ‘goede mannen’. Het bestand laat in eerste instantie een bevestiging zien van de afspraken die op 28 februari 1421 zijn gemaakt.

De eerste bepaling.

Op 28 februari 1421 wordt er door Engelbrecht van Nassau, Jan van Glimes en de heren Floris-, Filips-, en Frank van Borsele en Arend van Leyenburg de voorwaarden overeengekomen voor een bestand. Zij spreken af dat er twaalf betrouwbare mannen een uitspraak zullen doen over de geschillen tussen Jacoba van Beieren en haar oom Jan van Beieren. Er wordt afgesproken dat er bij een meerderheid van ten minste negen stemmen de vrede aanvaard zal worden.⁴⁸

In het bestand van 31 januari 1422 wordt deze afspraak bevestigd. In het bestand wordt overeengekomen dat Filips van St. Pol en de landen van Brabant aan de ene kant zes ‘goede mannen’ zal aanstellen en Jan van Beieren aan de andere kant zal ook zes betrouwbare mannen aanwijzen die:

‘Alle twydrachte stote ende geschille tusschen himluden up beyden sijden wesende bij dien twelven gesticht ende verenicht te werden na elker partijen ansprake ende antwerde ende alle vergangenen saken dezer beyde partijen voirs. ganslic bij den XII voirs. gebleven sijn’.

Corien Glaudemans schrijft in haar boek *Om die Wrake wille* dat er vanaf 1450 pas gesproken wordt over de ‘goede mannen’. Het bestand van 31 januari 1422 laat duidelijk zien dat er al eerder over de ‘goede mannen’ is gesproken. De taak van deze mannen is om als onderhandelaars op te treden tijdens de vredesbesprekingen. Een onderhandelaar of een bemiddelaar kan een familielid zijn van de strijdende partijen of juist een invloedrijke bekende zoals de hertog Philips van Bourgondië⁴⁹.

Het eindoordeel dat deze twaalf mannen zullen vellen, zal aanvaard moeten worden door Jan van Beieren en Filips van St. Pol.

‘Ende wes dan die selve XII samentlic, of die IX

---

⁴⁸ Ibidem, 581.

⁴⁹ Glaudemans, *Om die Wrake wille*, 210-213.

van hen binnen sekeren tijden dair af scheyden ende verliken sullen, dat sall op beyden sijden machte ende moichde hebben, ende dair up sal men al sulke sekerheit ende verbont sette datter van beyden sijden also gehouden sal werden’.

Dat de bepalingen van dit bestand aanvaard zal moeten worden door Filips van St.Pol en Jan van Beieren suggereert dat de onderhandelingen zonder de beide heren zijn gedaan. De ridderschappen en de steden van Holland, Zeeland en Brabant nemen duidelijk het initiatief in de onderhandelingen.

Mocht het gebeuren dat op de dag van de vergadering:

‘Niet alle gecomen noch vergaderen en konden, ende datter dair III of IIII of min of meer gebrake, so es vorwerde ende gedadingt dat die selve die opten dachvaierde voirg. van der heren ende lande wegen voirgenoemt gemachticht comen ende vergaderen sullen, so wes die dan eendrechtelic overcomen van der beyder heren ende lande wegen voirs. dat sall stentechtich wesen ende blijven ende dat en sullen die gene niet mogen wederroepen die dair niet tiegenwordich en sijn geweest’.

Wanneer er op de dag van de vergadering niet alle bemiddelaars aanwezig kunnen zijn, wordt er voor de afwezigen een gemachtigde benoemd die voor hen de beslissingen zal nemen. De afspraken die dan overeengekomen zijn mogen niet herroepen worden door diegenen die niet aanwezig zijn geweest tijdens de vergaderingen.

De tweede bepaling.

Deze bepaling behandelt de afspraken die gemaakt worden in het geval de onderhandelaars het niet met elkaar eens worden:

‘Item of die voirs. XII off die IX van hen des niet eens en worden in der voirgenoemde maten, so sullen dan die selve XII of die IX van den XII enen geliken overman kiezen ende om wat punten sij dan niet eens en konden gewerden, so wair die overman dan velt mit sesse van den voirgenoemden XII dat sall moichde ende machte hebben ende dair bij sal men blijven’.

De hier gemaakte afspraak luidt dat de twaalf of negen van de twaalf ‘goede mannen’ een geschikte overman zullen kiezen, indien zij het niet met elkaar eens kunnen worden. Volgens Corien Glaudemans is het gebruikelijk dat er een onpartijdig persoon aan de groep van bemiddelaars wordt toegevoegd. Deze ‘overman’ wordt gezien als iemand die boven de

‘goede mannen’ in de hiërarchie staat. Zijn taak zal zijn om te zoeken naar een goed compromis tussen de strijdende partijen. Ook zal hij diegene zijn die het eindoordeel formuleert. Wanneer de onderhandelaars het niet met elkaar eens kunnen worden, zal deze overman samen met een even aantal bemiddelaars een besluit nemen.⁵⁰

Binnen de tweede bepaling van het bestand van 31 januari 1422 is een verandering te zien met de onderhandelingen van 28 februari 1421. In de onderhandelingen van 28 februari 1421 is namelijk een meerderheid van negen stemmen nodig om tot een overeenstemming te komen. Ook dat oordeel zal door alle partijen geaccepteerd moeten worden.

De derde bepaling.

Mocht één van de onderhandelaars te komen overlijden of een spoedeisende aangelegenheid hebben, dan zal:

‘So sullen die vijfde van den welken die seste aflivich worden
waere oft openbaerlic nootsake hadde enen anderen gelijken in
die stat nemen ende kiezen’.

Tevens zal er wanneer meerdere onderhandelaars komen te overlijden of meerdere van die spoedeisende aangelegenheden voorkomen, er meerdere vervangers worden gezocht.

De vierde bepaling.

Op 20 november 1421 wordt door Jan van Beieren een machtiging uitgegeven aan Jacob van Gaasbeek, Floris-, Filips-, en Frank van Borsele en Arend van Leyenburg voor een dagvaart naar Geertruidenberg, die drie dagen later gehouden zal worden. Deze dagvaart vindt plaats tussen Filips van St. Pol, het ridderschap, de steden en het land van Brabant enerzijds en de hertog, de steden en de landen van Holland en Zeeland anderzijds. Ook geeft Jan van Beieren een vrijgeleide aan de raad, het ridderschap en het land van Brabant die op de dagvaart zullen komen in Geertruidenberg.⁵¹

In het bestand van 31 januari 1422 wordt Geertruidenberg in een aantal bepalingen besproken. Ik heb het vermoeden dat deze afspraken zijn overeengekomen op de dagvaart van 23 november 1421.

In de vierde bepaling wordt gesproken over de burcht en de stad van Geertruidenberg. Er wordt afgesproken dat Engelbrecht van Nassau de burcht voor Jacoba van Beieren en de stad voor Jan van Beieren in bewaring zal houden, op voorwaarde dat:

‘Beyden partijen sijn segele ende brieve dair af gheven

---

⁵⁰ Ibidem, 210-213.

⁵¹ Ibidem, 583.

dair sij mede verwaert sullen sijn, te weten die stat voirs. mijnen here van Beyeren te leveren ende dat slot voirs. den lande van Brabant sonder argelist. Oic so en sal men dat huys van Sinte Geerdenberge noch die stat van Sinte Gerdenberge deen iegens den anderen binnen desen vrede niet bolwerken noch vestigen dat hinderlic of scadelic sijn moge den enen iegen den anderen sonder argelist’.

Deze tweedeling van Geertruidenberg is op zich niet verwonderlijk, gezien de strijd die is gevoerd door Jan van Beieren en Jacoba van Beieren om deze stad. In deze strijd kiest de kastelein van de burcht, Dirk van der Merwede, de kant van Jacoba van Beieren. Heel bekend is het verhaal van zijn optreden tijdens het beleg van Geertruidenberg in het jaar 1420. Dirk van der Merwede waarschuwt de stedelingen van Geertruidenberg om de Dordtenaren vooral buiten de stad te houden. Hij dreigt de stad in brand te zullen steken, wanneer zij de stad zullen overgeven aan de partijgangers van Jan van Beieren. Op het moment dat de Dordtenaren voor de stad verschijnen, openen de stedelingen toch de poorten en laten hen binnen. Daarop voert Dirk van der Merwede zijn dreigement uit en op 17 september, op Sint Lambertusdag, opent hij het vuur op de stad. De kerk van Geertuidenberg gaat in vlammen op.⁵² Hierop worden er door de Dordtenaren versterkingen naar Geertruidenberg gebracht. De burcht van de stad wordt omsingelt en bestookt met kanonskogels. Dirk van der Merwede houdt het beleg zesentwintig weken uit. Uiteindelijk capituleert hij en vlucht naar Breda.⁵³ Uit de stadsrekeningen van Dordrecht blijkt dat de belegering van Geertruidenberg en de burcht de stad ongeveer 30.000 ponden heeft gekost.⁵⁴

De vijfde bepaling.

Wanneer er binnen deze vrede geen verzoening plaats kan vinden tussen de beide partijen en raken zij weer gebrouilleerd, dan zal Engelbrecht van Nassau:

‘Mijnen heere van Beyeren die stat van Sinte Geerdenberge weder overleveren XIII dage voir uitganc dezer vreden ende dat slot van Sinte Gerdenberge in slants hand van Brabant of dair mijn here van Saintpol ende tlant van Brabant dat ordineren sullen’.

52 C.J.Mollenberg., ‘Huldiging en eed’ in: *Taxandria. Tijdschrift voor Noordbrabantsche geschiedenis en volkskunde* 5 (1898) 24.

53 Mollenberg, ‘Huldiging en eed’, 24-25.

54 H. Halbertsma., ‘De St.Gertrudiskerk te Geertruidenberg in het licht der opgravingen’ in: *Hollantsche Tuyn II. Historische wetenswaardigheden van Geertruidenberg en naaste omgeving* (1988) 57-59.

Ook hier is een nieuwe ontwikkeling te zien. Eerder is namelijk afgesproken dat de burcht bewaard zal worden voor Jacoba van Beieren. Nu zal de burcht van Geertruidenberg terug worden gegeven aan de landen van Brabant. In het vorige hoofdstuk heb ik aangegeven dat Jacoba van Beieren het vertrouwen in de Staten van Brabant heeft opgegeven. Misschien is in dit bestand van 31 januari 1422 te zien dat de Staten van Brabant geen vertrouwen meer hebben in de hertogin, omdat zij inmiddels uitgeweken is naar Engeland en stellen de Staten het behoud van ‘ons’ Brabants grondgebied voorop. Geertruidenberg is erg gewild bij beide partijen, niet alleen vanwege de militair doorslaggevende rol dat de stad kan spelen, maar ook vanwege de versterking van het grensgebied en de handel.

Op 8 februari 1422 bevestigt Jan van Beieren de hierna volgende afspraak:

‘Ende off yement, wie dat weere hier en tusschen also lange als die vrede ende bestant duerde, dat slot off stat van Sinte Gerdenberge antasten off scadigen woude, off enichsins hinderen, dat sullen beyde die heren ende die voirs. lande van Brabant, Hollant ende Zeelant elc den anderen op sijns selfs coste helpen keren ende wederstaen mit hoerre macht sonder agelist’.

Jan van Beieren belooft Engelbrecht van Nassau te zullen helpen indien de stad zal worden aangevallen.⁵⁵ Filips van St. Pol, Jan van Beieren en de landen van Brabant, Holland en Zeeland zullen dit uit eigen middelen bekostigen.

Het aanstellen van Engelbrecht van Nassau als voogd over de stad en de burcht van Geertruidenberg is een weloverwogen beslissing geweest in het voordeel van de landen van Brabant. Het aanstellen van een voogd op een grafelijk kasteel dat niet in leen uitgegeven is, is volgens Antheun Janse in zijn boek *Ridderschap in Holland* heel gewoon. Meestal gaat het in dit geval om aanzienlijke edelen, zoals Engelbracht van Nassau die het kasteel en de stad in zijn beheer heeft.⁵⁶ Hij is voogd over de stad en de burcht zolang de vrede tussen Jan van Beieren en Filips van St. Pol duurt. Het ligt voor de hand dat Engelbrecht van Nassau alleen in naam voogd is over de stad en de burcht van Geertruidenberg. Op 6 mei 1421 stelt hij Herman van den Loo aan als kastelein.⁵⁷

De zesde bepaling.

55 Ibidem, 592.

56 A. Janse., *Ridderschap in Holland: portret van een adellijke elite in de late Middeleeuwen* (Hilversum 2004) 405-409.

57 B. Zijlmans., *Het grafelijke kasteel van Geertruidenberg (1323-1547)* Historisch en archeologisch onderzoek (Weesp 2007) 92-93.

De twaalf bemiddelaars zullen alle antwoorden en afspraken die gemaakt zijn overnemen op schrift. Deze uittreksels zullen overgebracht worden naar alle landen die betrokken zijn bij dit bestand.

De zevende bepaling.

Hier worden de onderhandelaars het eens dat zij bijeen zullen komen om te vergaderen over de zoen tussen Jan van Beieren en Filips van St. Pol in de stad Bergen op Zoom op de eerste dinsdag na *Letare Jheruzalem*. Tijdens deze bijeenkomst zullen de onderhandelaars:

‘Ende dair sall elc partije hoir sake ende gebreken medebrengen
ende updoen als men meynt dat des noot wesen sall ende des sal
men goede sekerheit doen ende sonderlinge die een sess den
anderen, so dat sij des van beyden sijden wael seker wesen
sullen veylich bijeen ende vaneen te comen sonder argelist’.

Wanneer beide partijen er weet van hebben welke zaken elkaar dwars zitten, zullen zij het hier op de eerste vergadering met elkaar over hebben. Mochten de onderhandelaars het niet met elkaar eens worden, dan zullen zij net zolang bijeenkomen tot de lucht geklaard is.

De achtste bepaling.

Alle zaken die overeengekomen zijn door de twaalf onderhandelaars zullen op schrift gesteld worden en door beide partijen bewaard worden.

De negende bepaling.

Diegenen die uit Holland en Zeeland naar Bergen op Zoom moeten afreizen om terecht te worden, zullen dit veilig kunnen doen.

De tiende bepaling.

In deze bepaling wordt een eerdere afspraak van 5 maart 1421 bevestigd. Ook in het bestand van 31 januari 1422 worden de overeengekomen afspraken die de twaalf onderhandelaars hebben gemaakt, bekend gemaakt door:

‘So soude dat een mechtich vorst uitspreken, mijn here van
Bourgoignen off een ander’.

Volgens Corien Glaudemans blijkt uit onderzoek dat er vaak hooggeplaatste personen worden aangetrokken tijdens een bemiddeling tussen strijdende partijen. Zij treden dan op als een onpartijdig onderhandelaar. Corien Glaudemans stelt dat hoe groter het gezag van zo’n bemiddelaar of overman is, hoe meer deze bemiddeling aan aanzien wint. De kans dat de onderhandelingen tot een bevredigende oplossing komen wordt hiermee groter. Een

overeenkomst dat tot stand is gekomen nadat een vorst er zich mee heeft bemoeid, heeft een grotere betekenis dan dat deze door een willekeurig persoon is uitgevoerd. In Holland en Zeeland vervullen de graaf en zijn grafelijke raden vaak de rol van bemiddelaar. In het bestand van 31 januari 1422 is dit duidelijk terug te zien. De bemiddelaars binnen deze vrede zijn allen lid of lid geweest van de Raad. Corien Claudemans stelt dat de graaf en zijn raden mede verantwoordelijk zijn voor veel van de bindende uitspraken die in conflicten worden gemaakt.⁵⁸

Binnen het bestand van 31 januari 1422 is Philips van Bourgondië niet zozeer de onpartijdige onderhandelaar, maar heeft hij een meer ceremoniële functie. Hij maakt namelijk alleen bekend dat de strijdende partijen tot een overeenkomst zijn gekomen.

De elfde bepaling.

Deze bepaling gaat over de marktvrede van Antwerpen. In het hertogdom Brabant zijn er twee steden die een bijzonder privilege bezitten: Antwerpen en Bergen op Zoom. Dit privilege houdt in dat deze steden en hun vorst alle marktlieden die deze markten bezoeken, voor zolang de periode dat de marktvrede duurt, onder hun speciale bescherming staan. Schending van deze rechten zou automatisch betekenen dat landgenoten verantwoordelijk gesteld kunnen worden voor het aangedane onrecht en schade. In deze bepaling is blijkbaar de marktvrede eerst door de Hollanders en Zeeuwen verbroken en als reactie daarop door de Antwerpenaren:

'Dair om dat die van Antwerpen weder opgehouden hadden op die van Hollant ende van Zeelant, dat op beyden zijden eens deels gerecht is'.

Tijdens deze speciale markt van Antwerpen wordt er een rechtbank opgericht, dat gebruik maakt van het zogenaamde snelrecht. Doordat de geschillen tussen de marktkooplieden en/ of bezoekers op deze manier snel opgelost kunnen worden, komt dit de handel alleen maar ten goede. Zo is in deze bepaling te zien dat er een deel al door de rechtbank is berecht, maar moeten er nog een aantal lopende zaken worden afgehandeld:

'Ende zo wes noch meer dair af te rechten staet, dat sal men ten naisten dage richten ende des gelijx alle anderen punten die op beyden zijden binnen vrede ende bestant geschiet sijn'.

Er wordt tijdens de periode van de marktvrede hard opgetreden tegen de landgenoten die, wanneer er een contract is afgesloten, hun verplichtingen vervolgens niet nakomen.⁵⁹ Op

---

⁵⁸ Ibidem, 213-216.

⁵⁹ J. Lampo., *Vermaerde coopstadt*. Antwerpen in de Middeleeuwen (Leuven 1999) 61.

welke wijze de marktvrede verbroken is laat zich raden, maar dat het ernstig genoeg is om de lopende zaken op te nemen in het bestand van 31 januari 1422 maakt toch nieuwsgierig welk onrecht de Antwerpenaren is aangedaan.

De twaalfde bepaling.

Hier worden diegenen die de vrede willen tegenhouden, omdat zij bijvoorbeeld een leen zijn kwijtgeraakt, gewaarschuwd. Wanneer zij:

‘Meynedich waeren off werden, die en sullen in genen vrede noch bestant sijn, mer een yegelic heere of lant dair die onder waeren sullen ze dair toe houden ende dwingen ende weder overschicken te houden dat sij geloeft hebben, dair een yegelic partije hoer vermogen in doen sall sonder argelist’.

Hieruit blijkt dat de heren en de landen verantwoordelijk worden gehouden voor het gedrag van de inwoners. De landen zullen er alles aan moeten doen om de vrede binnen hun grenzen te waarborgen.

De dertiende bepaling.

Tijdens de onderhandelingen voor het bestand dat duurt van 26 januari tot 2 februari 1422 hebben alle bemiddelaars recht op bescherming en veilige overvaart. In het document wordt bepaald dat binnen deze afgesproken periode beide partijen veilig met elkaar kunnen vertoeven. Zolang de besprekingen voor het bestand duren zullen alle partijen:

‘In sulker maten dat beyde partijen voirs. onder malcanderen veylich varen, wanderen ende rijden mogen te watre ende te lande desen vrede uutduerende’

Ook wordt in deze bepaling het advies gegeven dat beide partijen op hun woorden moeten letten, daar het gevaar bestaat dat ze elkaar aanspreken op zaken die het bestand kunnen schaden. Wanneer er iets gebeurt dat te maken heeft met de bepalingen die besproken worden in het bestand, dan:

‘Dair mach een partije der andre mit rechte om toespreken als sich dat heyscht ende gebuert’.

In het geval dat Filips van St. Pol en Jan van Beieren zaken willen bespreken die de onderhandelaars niet hebben aangebracht binnen de bespreking van het bestand, dan mogen:

‘Die heren voirs. ende oic die gene die hen dair toe helpen willen all waren sij ooc in desen vrede begrepen, dat sullen mogen doen ende hen voirt dair na richten’.

Wat de heren aanbrengen binnen de besprekingen zal er niet toe leiden dat de bepalingen van het bestand worden verbroken. Er wordt hier nogmaals benadrukt dat de vrede en de bepalingen van kracht zullen blijven.

De bemiddelaars van beide partijen krijgen als taak er zorg voor te dragen dat Jan van Beieren en de zijnen, noch Filips van St. Pol en de zijnen in elkaars landen zullen vertoeven. Mocht het voorkomen dat de één toch in het land van de ander komt 'dat God verhuede', dan zal diegene zich binnen één maand na het vergrijp kenbaar moeten maken: 'als men dair om versocht worde'.

Verder wordt er afgesproken dat geen van beide partijen de burchten, de steden en de landen mogen betreden die in handen zijn van de tegenpartij. De heren en de landen zullen vervolgens er op moeten letten dat er geen schade wordt toegebracht vanuit hun eigen grenzen aan het land, de goederen of de mensen van de tegenpartij. Wordt er toch schade toegebracht dan zullen beide partijen elkaar helpen deze te herstellen.

De veertiende bepaling.

In deze bepaling worden er afspraken gemaakt over zaken die Jan van Beieren en Filips van St. Pol niet willen bespreken of geen overeenstemming over hebben kunnen bereiken binnen het bestand. Deze zaken moeten aan elkaar doorgegeven worden voor de eerstvolgende dagvaart:

'Dats te verstaen van mijns heren wegen van Beyeren tot Breda
opten huse ende van mijn heren wegen van Saintpol tSinte
Martijnsdijck'

Hier zien we een actieve rol weggelegd voor Engelbrecht van Nassau en Frank van Borsele. De aanklachten worden naar de burchten van deze heren gebracht zodat ze daar bestudeerd en op de agenda gezet kunnen worden voor de volgende bijeenkomst van de onderhandelaars.

In Prevenier en Smit *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten* staat een oproep van Jan van Beieren dat afgegeven is rond 18 mei 1422. In deze oproep laat hij zijn ambtenaren weten dat er op 25 mei 1422 een dagvaart naar Bergen op Zoom plaats zal vinden. Hij roept zijn ambtenaren op dit bekend te maken zodat diegenen die schade hebben geleden hun claims kunnen indienen.⁶⁰ Na deze dagvaart zal het bestand van kracht worden tussen de heer Jan van Beieren en de landen van Holland en Zeeland enerzijds en het ridderschap en het land van Brabant anderzijds. Op voorwaarde dat de heren Jan van Beieren en Filips van St. Pol elkaar in de landen van Brabant geen schade zullen toebrengen.

---

⁶⁰ Ibidem, 596.

Er wordt afgesproken dat de punten die behandeld zijn tijdens het overleg opgeschreven zullen worden ‘in der bester formen’ en deze brief zal bezegeld worden door de bemiddelaars, de overman en de steden samen. Deze brief zal men:

‘Also bezelget overleveren sall ter naister dachvairt ende vergaderingen voirs. Ende wairt dat sake dat dair een of meer zegelen an gebraken van dengenen die dair an gezegelen souden, dat dair omme de vrede ende bestant voirs. niet te minre van weerden wesen en soiden, mer gelijk wael voirtganc hebben ende gestentich blijven’.

Ook hier wordt benadrukt dat, mochten er op de akte één of meerdere zegels ontbreken, het bestand toch van kracht blijft. Het valt op dat de grote afwezigen binnen dit bestand de heren Filips van St. Pol en Jan van Beieren zijn. Achter de schermen is de aanwezigheid van Jan van Beieren wel voelbaar. Hij geeft recht op veilige overvaart tijdens de onderhandelingen, roept mensen op met hun klachten te komen en bevestigt gemaakte afspraken. Aan de andere kant wordt er aan het ridderschap en de steden de taak gegeven om beide heren in toom te houden door ervoor te zorgen dat zij niet binnen elkaars landen zullen komen of elkaar schade toe brengen.

Ook krijgen de landen en het ridderschap de taak om diegenen die hun landen en goederen zijn kwijt geraakt als gevolg van dit bestand tot de orde te roepen. Het ridderschap en de landen zullen er alles aan moeten doen om er zorg voor te dragen dat een ieder zich aan de vrede gaat houden, al dan niet gedwongen.

De vijftiende bepaling.

In deze bepaling van het bestand van 31 januari 1422 wordt de indruk gewekt dat de twaalf onderhandelaars niet helemaal gerust zijn op de reactie van Jan van Beieren en Filips van St. Pol over de overeengekomen afspraken binnen het bestand. Jan van Beieren en Filips van St. Pol moeten beloven en zweren [zich]:

‘Te houden bij harer korsteliker trouwen ende vorstliker eren ende hem selven oic in die voirs. brieve belyen ende verwillecoeren oft sake weere dat hoirre enich den voirs. vrede overbuere, dat God verhuede, dat se die XII raitslude samentlic off bijzonder dair af sullen mogen beseggen te hove ende te dage als vreden, recht ende gewoenlic is’.

Met de belofte van Filips van St. Pol en Jan van Beieren dat zij de twaalf raadslieden samen of afzonderlijk niets ten laste zullen leggen, klinkt de vrees door dat de heren Filips van St.

Pol en Jan van Beieren niet alle bepalingen van het bestand op prijs zullen stellen. Ook hier wordt duidelijk dat het bestand afgesloten is op initiatief van het ridderschap en de steden van Holland en Zeeland enerzijds en het ridderschap en de steden van Brabant anderzijds.

De zestiende bepaling

Nadat de afspraken door het ridderschap en de steden van Holland, Zeeland en Brabant zijn doorgenomen en goedgekeurd, moet de akte worden bezegeld. Deze bezegeling wordt gedaan door:

‘Alls dese voirs. punten hebben gedadingt van mijns heren wegen van Beyeren heere Florens van Borssel, heere Philips van Borssel, heere Vranck van Borssel ende here Arnt van Leyenberch, ende van mijns heren wegen van Saintpoll ende slants wegen van Brabant die jonchere van Nassow ende Jan van Glymes, dair bij waeren die gedeputeerde van der stat van Antwerpen ende die secretarisse der drie steden, te weten Loven, Bruessel ende tsHertogenbosch’.

Door de bezegeling krijgt het document een zekere validiteit. Het bestand eindigt met een lijst van namen van de getuigen en een aankondiging dat het document bezegeld gaat worden. In deze zegelaankondiging wordt door de bemiddelaars de wens geuit om de inhoud van de akte als rechtsgeldig te beschouwen en te accepteren.⁶¹

Verder wordt er afgesproken dat de akte wordt afgemaakt en bezegeld door de twaalf heren die ook het bestand van 13 februari 1421 bezegeld hebben:

‘Ende die brieve voirs. hier af te maken sullen bezegeln mitten heren voirs. die selve sess van der ridderscap van Brabant ende die selve sess van der ridderscip van Hollant ende van Zeelant die dien yersten vrede ende bestant bezegelt hadden’.

Uiteindelijk zal het bestand van 31 januari 1422 bezegeld worden door acht personen, te weten: Floris-, Filips-, en Frank van Borsele en Arend van Leyenburg in naam van Jan van Beieren en Engelbrecht van Nassau, Jan van Glimes, Willem Noyts als vertegenwoordiger van de stad Antwerpen en de secretaris van de drie grote steden Leuven, Brussel en 's-Hertogenbosch in naam van Filips van St. Pol.

Ook worden er een aantal steden uit Holland, Zeeland en Brabant genoemd die notie van het bestand van 31 januari 1422 zullen nemen:

---

61 W.P. Prevenier., *De oorkonden der Graven van Vlaanderen* (Brussel 1966) 378.

‘Ende dez gelicx van der Brabantscher zijden die steden van Loeven, Bruessel, Antwerpen, tsHertogenbosch, Bergen upten Zoom ende Breda, ende van der Hollantscher ende Zeelantscher zijden Dordrecht, Hairlem, Delff, Leyden, Middelborch ende Zerixee’.

Nadat de bepalingen zijn besproken, zal het document bezegeld worden.

2.3 De bezegeling van het bestand van 31 januari 1422.

Ondanks dat het document met Jan van Beieren en Filips van St. Pol is doorgenomen ontbreken hun zegels. Op de akte zijn afdrukken te zien van acht zegels. Er is maar één zegel in goede staat en twee zegels zijn gedeeltelijk nog aanwezig. Op deze zegels zijn afbeeldingen te zien van familiewapens. De andere zegels zijn zodanig beschadigd dat het niet meer te achterhalen is van wie welk zegel is geweest. De laatste twee zegels ontbreken helemaal en is alleen de wasafdruk nog maar te zien.

Ondanks dat het niet meer te achterhalen is van wie welke zegels is, omdat ze te zeer beschadigd zijn of geheel ontbreken, is er wel een andere manier om erachter te komen wie de akte hebben ondertekend. Op het document zelf worden de zegelaars genoemd:

‘Ende des toircond so hebben wij Engelbrecht grave tot Nassow, here ter Leck ende tot Breda, Jan van Glymez, here van Bergen opten Zoom, van Grymbergen ende van Melijn ende Willem Noyts scepen nu ter tijt toe Antwerpen. Ende wij Florens van Borssel, here tot Zulen ende tot Sinte Mertijnsdijck, Philips here tot Borssel ende tot Cortkene, Vranck van Borssel ende Arnt here tot Leyenberch, ridderen als dadingslude des vredenende bestants ende anders alre punten voirs. onse zegelen op deser cedulen gedruet’.

Deze zeven heren worden bijgestaan door de secretaris van de drie steden Leuven, Brussel en ‘s-Hertogenbosch. De akte wordt afgesloten met de datum en de plaats waar de bepalingen voor dit bestand tussen Brabant, Holland en Zeeland zijn besproken: 31 januari 1422 te Bergen op Zoom.

2.4 Resumé.

Zoals te lezen is in de motivatie van het bestand van 31 januari 1422 moet het bestand van 13 februari 1421 verlengd worden. Dit gebeurt op bevel van Jan van Beieren en Filips van St.

Pol. Het bestand laat echter zien dat de ridderschappen en de steden van Holland, Zeeland en Brabant het initiatief nemen om te onderhandelen over een vrede.

De bepalingen die voornamelijk gaan over economische en juridische zaken ademen een sfeer uit dat de ridderschappen en de steden van Holland, Zeeland en Brabant een groot belang hechten aan orde en rust binnen hun eigen landen. Het bestand van 31 januari 1422 bestaat uit zestien bepalingen en zijn, zoals eerder geschreven, van economische en juridische aard. Zo wordt er bijvoorbeeld een bepaling gewijd aan de marktvrede van Antwerpen. Veel bepalingen zijn echter een vervolg op het eerdere bestand van 13 februari 1421 die opnieuw bevestigd en bekrachtigd worden in het bestand van 31 januari 1422.

Zo wordt er afgesproken dat er twaalf 'goede mannen' over dit bestand zullen onderhandelen. Hun uitkomst zal aanvaard moeten worden door alle betrokken partijen. Mochten de onderhandelaars er samen niet uitkomen, dan roepen de onderhandelaars de hulp in van een overman. Deze overman zal met een even aantal bemiddelaars proberen om een overeenstemming te bereiken. In deze bepaling zien we duidelijk een verschil met de onderhandelingen van 28 februari 1421. In deze onderhandelingen wordt er namelijk een meerderheid van negen stemmen nodig gevonden om tot een overeenstemming te komen. Ondanks dat er twaalf 'goede mannen', dezelfde twaalf die het bestand van 13 februari 1421 hebben bezegeld, moeten onderhandelen over deze vrede, zijn er maar acht mannen die het bestand hebben bezegeld. Floris-, Filips -, en Frank van Borsele en Arend van Leyenburg doen dit in naam van Jan van Beieren en Engelbrecht van Nassau, Jan van Glimes, Willem Noyts als afgevaardigde van de stad Antwerpen en de secretaris van de drie grote steden Leuven, Brussel en 's Hertogenbosch in naam van Filips van St. Pol.

Een ander verschil met het bestand van 13 februari 1421 zijn de afspraken die gemaakt worden omtrent de stad en de burcht van Geertruidenberg. In het bestand van 13 februari 1421 wordt de stad, wanneer de vete tussen Jan van Beieren en Jacoba van Beieren weer oplaait, teruggegeven aan Jan van Beieren. De burcht van Geertruidenberg zal geretourneerd worden aan Jacoba van Beieren. In het bestand van 31 januari 1422 wordt de burcht teruggegeven aan de Staten van Brabant. Ik vermoed dat dit waarschijnlijk te maken heeft met de vlucht van Jacoba van Beieren naar Engeland.

Wanneer alle bepalingen doorgenomen zijn door de betrokken partijen, zal het bestand bezegeld worden door vertegenwoordigers van de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant, Willem Noyts en de secretaris van de drie grote steden: Leuven, Brussel en 's Hertogenbosch.

Ondanks dat de invloed van Jan van Beieren en in mindere mate die van Filips van St. Pol voelbaar is, spelen zij binnen dit bestand maar een kleine rol. Het initiatief voor het bestand van 31 januari 1422 ligt duidelijk in de handen van de ridderschappen en de steden van Holland, Zeeland en Brabant. Dit is dan ook terug te zien in de bezegeling van het bestand. Hierbij ontbreken de zegels van Jan van Beieren en Filips van St. Pol. De beide heren worden er in het bestand er voortdurend op aangesproken dat ook zij de overeengekomen bepalingen moeten accepteren. De ridderschappen en de steden hechten een zeer grote waarde aan rust en orde binnen hun eigen grenzen, wat natuurlijk de handel alleen maar ten goede kan komen.

3. De 'goede mannen' van het bestand van 31 januari 1422 tussen Holland, Zeeland en Brabant.

Als docent geschiedenis binnen het voortgezet onderwijs, heb ik altijd aangenomen dat een vrede wordt gesloten tussen de vorsten onderling. De verbazing is dan ook groot dat het bestand van 31 januari 1422 tussen Holland, Zeeland en Brabant op initiatief van de steden en de ridderschappen tot stand is gekomen. Binnen dit hoofdstuk vraag ik mij af waarom de steden en de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant belangrijke beslissingen kunnen nemen over een vrede zonder de tussenkomst van hun vorsten Jan van Beieren en Filips van St. Pol. In de eerste paragraaf zal ik een kort overzicht geven van de ontwikkeling van de invloed van de onderdanen op het beleid van het graafschap en het hertogdom, hierbij ga ik dieper in op de invloed van de ridderschappen dan die van de steden.

Een logische stap om te nemen, binnen mijn thesis, is om een paragraaf te wijden aan de 'goede mannen' die het bestand tussen Holland, Zeeland en Brabant van 31 januari 1422 bezegelt hebben. Bij het maken van de biografieën heb ik de keuze gemaakt om alleen de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant te behandelen. Zodoende heb ik Willem Noyts en de secretaris van de drie grote steden uit deze paragraaf van mijn thesis gelaten. Deze keuze heeft ook te maken met de tijd en de ruimte die ik heb binnen mijn thesis.

Over de familie Borsele is al zoveel literatuur te vinden, dat ik mij beperkt heb tot één boek dat als basis dient voor de korte biografieën. Voor de edelen uit Holland en Zeeland heb ik het boek van Mario Damen *Staat van dienst. De gewestelijke ambtenaren van Holland en Zeeland in de Bourgondische periode (1425-1482)* gebruikt. Het gaat hier om de edelen Frank-, Filips-, en Floris van Borsele en Arend van Leyenburg. De informatie over de Brabantse edelen heb ik uit het boek van A. Uyttebrouck, *Le gouvernement du duché de*

Brabant au bas Moyen-âge 1356-1430. De edelen waar het in dit geval om gaat zijn Engelbrecht van Nassau en Jan I van Glimes. Ik heb ervoor gekozen om de edelen op alfabetische volgorde te behandelen in plaats van een indeling te maken op de partijkeuze van deze mannen.

3.1 De invloed van de onderdanen op het beleid van de graafschappen en het hertogdom.

De verhoudingen tussen de vorst, zijn raadsliden en de onderdanen wordt vaak gezien als een driehoek. Van Uytven heeft deze driehoeksverhouding in zijn artikel '*Vorst, adel en steden: een driehoeksverhouding in Brabant van de twaalfde tot de zestiende eeuw*' helder uiteengezet.⁶² Kort samengevat hebben de vorst, de adel en de steden elkaar hard nodig. Zeker in tijden van onzekerheid en crises worden er coalities gevormd tussen de vorst en zijn adel, de adel en de steden of de steden en hun vorst. Natuurlijk speelt er vaak de eigen belang een grote rol bij het sluiten van deze samenwerkingsverbanden, zoals bijvoorbeeld het versterken van de eigen machtspositie. Wanneer er een gezamenlijk doel voor ogen wordt gehouden dan zal het samenwerkingsverband het sterkst zijn.⁶³

In het bestand van 31 januari 1422 slaan de steden en de raadsliden van de vorsten hun handen ineen om de rust en de orde in hun landen terug te laten keren:

‘So is om der heren ende lande voirs. besten wille
op beiden zijden ende om die selve heren ende landen voirt in
gunsten ende vrientscap onderlinge te houden ende hoirre
beyder raden ende vrienden hier na gescreven, die des van
beiden zijden mechtich waeren, overcomen ende overdragen up
datum deser cedulen van enen verlangenissee deser vreden ende
bestants voirs. in der manieren als hier na bescreven staet’.

Het bestand van 31 januari 1422 laat duidelijk zien dat de vorsten Jan van Beieren en Filips van St. Pol zich niet met de onderhandelingen over een vrede tussen Holland, Zeeland en Brabant bemoeien, maar het bestand wordt wèl in hun naam afgesloten. In het vorige hoofdstuk is te zien hoe de 'goede mannen' vervolgens een aantal beslissingen nemen op juridisch en economisch gebied, maar mogen deze 'goede mannen' zomaar beslissingen nemen op het gebied van het landsbeleid?

De steden

⁶² R. van Uytven., '*Vorst, adel en steden: een driehoeksverhouding in Brabant van de twaalfde tot de zestiende eeuw*', *Bijdragen tot de geschiedenis* 59 (1976) 93-122.

⁶³ *Ibidem*, 430-431.

Aan het einde van de 14^e eeuw en het begin van de 15^e eeuw heeft de graaf van Holland door de vele oorlogen een negatief saldo in zijn schatkist. In deze periode is er een sterke groei te zien van de invloed van de steden op de beslissingen van de vorst op het gebied van de binnenlandse- en buitenlandse politiek. De steden hebben namelijk al flink bijgedragen aan de financiën van de graaf, maar in de strijd over de opvolging die na de dood van graaf Willem VI uitbarst, steekt het graafschap zich opnieuw in de schulden. Het onderzoek van Bos-Rops over de financiën van de graaf in de periode 1389-1433, dat in het boek *Graven op zoek naar geld: de inkomsten van de graven van Holland en Zeeland (1389-1433)* gepubliceerd is, laat zien dat de invloed van de steden steeds groter wordt. Zij maakt in haar boek echter niet duidelijk hoever deze invloed van de steden gaat en of de steden ook daadwerkelijk invloed uitoefenen op het landsbeleid.⁶⁴ Van Uytven en Van Caenegem zijn van mening dat door de controle van de steden over de beden die zij aan hun vorst toekennen, de steden impliciet wèl invloed op het landsbeleid kunnen uitoefenen.⁶⁵

Willem Noyts, burgemeester van Antwerpen, en de secretaris van de drie steden Leuven, Brussel en 's-Hertogenbosch zijn aanwezig en staan de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant bij wanneer het bestand van 31 januari 1422 wordt bezegeld. Ik neem dan ook aan dat de relatie tussen de steden en de ridderschappen gezien kan worden als één van gezamenlijk opgaande belangen, namelijk de rust en de orde binnen hun eigen landen.

Algemene ontwikkeling van de ridderschappen.

Al sinds de vroege Middeleeuwen wordt de vorst omringt door raadgevers die hem voorzien van advies bij politieke beslissingen. Deze raadgevers, die vaak van edele afkomst zijn, vergezellen de vorst op zijn reizen door zijn goederen en domeinen. Over het algemeen genomen zijn deze raadgevers leenmannen die hun plicht van 'raad en daad' aan hun leenheer vervullen. Zij geven raad op het gebied van onder andere diplomatieke missies, commissiewerk en in regionale en lokale bestuursambten. Aan de andere kant zien deze vazallen het als hun recht om de vorst van advies te voorzien op het gebied van zaken omtrent bijvoorbeeld het grootgrondbezit en de conflicten tussen vazallen onderling of tussen leenheer en leenman. Deze toevallige verzameling van leenmannen vormen in dit geval dan een gerechtshof om de conflicten met elkaar op te lossen. De samenstelling en de macht van deze

---

64 J.A.M.Y. Bos-Rops., *Graven op zoek naar geld: de inkomsten van de graven van Holland en Zeeland (1389-1433)* (Hilversum 1993) 148 en 182.

65 Van Uytven, 'Vorst, adel en steden', 96-100 en R. C. van Caenegem., *Geschiedkundige inleiding tot het publiekrecht* (Gent 1985) 9.

raadgevers is afhankelijk van een aantal factoren zoals de persoonlijke band tussen de vorst en de leenman, het grondbezit en de invloed van verwanten.⁶⁶

Van Uytven stelt in zijn boek *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795* dat ‘het begrip ‘hof’ samenvalt met de notie ‘vorst’ en dat het moeilijk is een onderscheid te maken tussen het hof van de vorst, de vorst zelf en de raadslieden die hem omringen. Van Uytven stelt, net als Bos-Rops in haar artikel ‘Kamerheer, kanselier, tesorier’ dat de grens tussen wat privé en wat openbaar is soms nog erg onduidelijk lijkt. Zo is bijvoorbeeld Filips van Borsele de tesorier van Jan van Beieren. Deze functie houdt in dat hij de financiële behoeften van de vorst in de gaten houdt, omdat er nog geen duidelijke scheiding is tussen de staatsfinanciën en het privévermogen van de vorst. De ambten die de raadslieden van de vorst vervullen kunnen dezelfde benaming maar verschillende functies hebben. Het komt ook wel eens voor dat één persoon gelijktijdig verschillende maar aan elkaar verwante functies uitoefent. De raadsheren kunnen deze bevoegdheden doorgeven aan anderen.⁶⁷

In de loop van de 13e eeuw komt er een ontwikkeling op gang op het gebied van de formalisering van de toevallige raden naar raden met ambtenaren die specifieke opdrachten en functies gaan vervullen, die problemen bestuderen of afhandelen. Een van de oorzaken van deze ontwikkeling noemt Van Uytven 'de frequente verblijven van de vorst in het buitenland'.⁶⁸ Door de afwezigheid van de vorst kent een groot gedeelte van het volk alleen hun eigen heer, de heer op wiens grond zij leven. Deze lokale heren hebben in de loop van de tijd allerlei juridische en economische rechten en plichten van hun vorst kunnen verwerven. Steeds vaker moet de vorst, in samenspraak met de edelen in de raden en de vertegenwoordigers van de steden, over zijn landen regeren. Hugenholtz beschrijft in zijn boek *Ridderkrijg en burgervrede* dat door deze ontwikkeling binnen het bestuur van het land, het directe vorstelijk gezag steeds sterker wordt ondermijnt.⁶⁹

Blockmans beschrijft in zijn boek *Metropolen aan de Noordzee* dat de vorst in de 14e eeuw dé voornaamste persoon is die invloed uitoefent op alle processen binnen zijn landen. Een voorwaarde hiervoor is wel dat deze vorst een zeer bekwaam en stabiel persoon is. Een

---

66 A. Janse., *Ridderschap in Holland: portret van een adellijke elite in de late Middeleeuwen* (Hilversum 2004)354, 364-365.

67 R. van Uytven e.a. (eds), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795* (Brussel 2000)51 en J.A.M.Y. Bos-Rops, ‘Kamerheer, kanselier, tesorier’ in: J.Th. de Smidt., *Van tesorier tot thesaurier-generaal: zes eeuwen financieel beleid in handen van een hoge Nederlandse ambtsdrager* (Hilversum 1996)3.

68 Van Uytven *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen*, 41.

69 F.W.N. Hugenholtz., *Ridderkrijg en burgervrede: West-Europa aan de vooravond van de Honderdjarige Oorlog* (Haarlem 1959)17.

vorst die voor een langere periode op de troon zit is namelijk niet alleen goed voor het welzijn van zijn onderdanen, maar ook voor zijn eigen dynastie. De periode in Brabant van 1248 tot 1430 kenmerkt zich echter door problemen op het gebied van de erfopvolging. Deze problemen worden veroorzaakt door onder andere de minderjarigheid van de erfopvolger, zodat er een regentschapsraad aangesteld moet worden, zoals in het geval van Jan IV van Brabant. Ook het vinden van een juiste huwelijkskandidaat voor een vrouwelijke erfopvolger, de kinderloosheid en de onbekwaamheid van de vorst kunnen problemen veroorzaken. Onder invloed van deze problemen binnen de heersende dynastie van Brabant groeit de inspraak van de steden en de ridderschappen op het landsbeleid. Veelal wordt er in dergelijke crises door de onderdanen geëist dat het grondgebied onverdeeld en algeheel bewaard wordt, zoals het geval is bij de verloving van Jacoba van Beieren met Jan IV van Brabant in Biervliet. Hier wordt, in 1417, afgesproken dat de graafschappen ongedeeld zullen overgaan op de oudste zoon of dochter van Jacoba en Jan IV.⁷⁰

Holland en Zeeland.

In Holland en Zeeland wordt de politiek beïnvloed door de graven van Holland, de adel en de steden. De graven van Holland houden hun gebieden in leen van de koning of keizer van het Duitse Rijk. Zo is de Rooms-koning Sigismund van Luxemburg in 1417 van mening dat hij na de dood van Willem VI van Beieren, als leenheer, de graafschappen kan belenen aan Jan van Beieren in plaats van aan de erfdochter Jacoba. De waarheid is echter dat de Rooms-koning in de dagelijkse politiek een waardeloze rol speelt. De graven van Holland regeren de graafschappen in samenspraak met de edelen en de vertegenwoordigers van de steden. Om oorlog te voeren of een bede te krijgen is de graaf aangewezen op medewerking van zijn onderdanen. In ruil voor zo'n bede ontvangen de steden van de graaf privileges die vaak de economische groei stimuleren. Doordat de steden controle houden op het gebruik van de toegestane bedden, kunnen de onderdanen zich actief gaan bemoeien met de politiek. In vergaderingen bespreken de vertegenwoordigers van de onderdanen de problemen die zich voordoen op het gebied van de binnenlandse- en buitenlandse politiek van de vorst.⁷¹

Naast de invloed van de steden heeft de graaf ook te maken met de invloedrijke edelen, die in de graafschappen de touwtjes in handen hebben. De latere graaf Willem VI is van mening dat de invloed van de heren Van Arkel op de raad van zijn vader Albrecht van Beieren te groot is geworden en probeert hun macht uit te schakelen. Deze invloed van de

⁷⁰ Ibidem, 296 en 329.

⁷¹ Van Gent, 'Pertijelike saken', 430 en Blockmans, *Metropolen*, 331 en Van Caenegem, *Geschiedkundige inleiding*, 73.

edelen kan verkregen worden door de privileges die ze verwerven van de graaf en het lidmaatschap van de grafelijke raad. De leden van de grafelijke raad reizen met hun vorst mee door zijn gebieden. De hofhouding en de raad wisselt qua samenstelling al naar gelang van de omstandigheden die zich voordoen.⁷²

Door de reizen die de graaf onderneemt ontstaat er een nauwe band met zijn gewesten. Zijn band met de gewesten wordt versterkt doordat de graaf zijn raadslieden en klerken werft vanuit zijn drie graafschappen Holland, Zeeland en Henegouwen. Vanaf de 14^e eeuw wordt er een ‘gemene raad’ gevormd dat in samenwerking met de kanselarij en de regionale ambtenaren in de afwezigheid van de graaf de graafschappen kan besturen. In het verdrag van Woudrichem van 1419 worden de leden van de ‘gemene raad’ aangeduid met ‘ridderschap’. Janse stelt echter duidelijk in zijn boek *Ridderschap in Holland* dat er vóór 1425 niet gesproken kan worden over een echte ‘ridderschap’. De baanrotsen, ridders en knapen voegen zich namelijk bij de dagelijkse raad wanneer zij opgeroepen worden voor overleg of advisering bij belangrijke politieke beslissingen.⁷³

De ‘goede mannen’ uit Holland en Zeeland, uit het bestand van 31 januari 1422, zal ik binnen mijn thesis in navolging van het verdrag van Woudrichem wel aanduiden als ‘ridderschap’, ook omdat het bestand van 31 januari 1422 de edelen aanduidt als ‘ridderschap’.

Brabant.

Brabant neemt binnen de ontwikkelingen van de geschiedenis van de politiek een zeer bijzondere plek in. Gedurende de 14^e eeuw verkrijgt de hertogelijke raad van Brabant algehele zelfstandigheid op het gebied van onder andere de rechtspraak. De raad krijgt de rechterlijke bevoegdheden in handen in de leengoederen die direct aan de hertog toebehoren, zo kan de raad bijvoorbeeld ook nieuwe leengoederen creëren. De hertogelijke raad helpt de vorst met regeren op alle domeinen, maar de hertog is niet verplicht om bij deze raad advies te winnen. Over het algemeen wordt er door de Staten van Brabant de raadpleging en de goedkeuring van de raad opgelegd, zodat de raadslieden de verantwoording over de besluiten nemen. De hertog kan een deel van zijn macht delegeren naar zijn raadsheren. Zij krijgen hierdoor invloed op de buitenlandse politiek, het beslechten van geschillen, het sluiten van akkoorden, wapenstilstanden en verdragen en de bekrachtiging van deze verdragen. Echte staatstukken, zoals het bestand van 31 januari 1422 tussen Brabant, Holland en Zeeland,

---

72 Ibidem, 337.

73 Blockmans, *Metropolen*, 332 en L. Sicking en M. Damen (red.), *Bourgondië voorbij: De Nederlanden 1250-1650* (Hilversum 2010) 162 en Van Gent, ‘*Pertijelike saken*’, 430 en Janse, *Ridderschap*, 375-376.

worden in naam van de vorst verkondigd, ook al is hij niet persoonlijk betrokken bij de onderhandelingen.⁷⁴

In tijd van vrede hebben de raadsheren de taak om als bemiddelaars op te treden tussen de vorst en zijn onderdanen. Van oorsprong kan de hertog van Brabant zijn oordeel vellen over alles, maar de hertog heeft geen absolute macht, de vorst moet de rechten van zijn onderdanen eerbiedigen. In het verleden hebben de hertogen van Brabant zich niet zomaar neergelegd bij het politieke overwicht van de steden. Jan IV, na zijn huwelijk met Jacoba, ook graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen, heeft geprobeerd om zijn eigen ambtenaren en raadslieden te kiezen. In 1420-1421 uiten de edelen en de steden hun ongenoegen in de buitenlandse politiek van hun vorst en komen zij in opstand tegen hun hertog. In het Nieuwe Regiment dat in 1422 Jan IV wordt afgedwongen, wordt niet alleen de macht van de hertog vastgelegd, maar ook de samenstelling van de hertogelijke raad. De hertog kan zonder goedkeuring van zijn raad geen belangrijke benoemingen doen of politieke beslissingen nemen. De raadslieden op hun beurt moeten onder ede aan de steden beloven om geen oorkonden goed te keuren die de integriteit van het land van Brabant schade zullen kunnen toebrengen. In deze ontwikkeling kan een begin gezien worden van de ministeriële verantwoordelijkheid.⁷⁵

Behalve met de grote invloed van zijn onderdanen op het bestuur van het land heeft de Brabantse hertog ook te maken met zijn baanrotten. Deze edelen, die in het bezit zijn van grote heerlijkheden, hebben een grote invloed aan het hof, zoals bijvoorbeeld de heer van Bergen op Zoom, de heer van Grimbergen, de heer van Rotselaar en de heer van Breda. Zij zijn het die erin slagen de aanspraak op het regentschap van Jan zonder Vrees op de jonge Jan IV van Brabant af te kopen tegen een geldbedrag.⁷⁶

In de graafschappen Holland en Zeeland en het hertogdom Brabant moeten beide vorsten rekening houden met de wensen hun onderdanen. De vorsten vragen de adel en de steden, die in raden samenkomen, om advies over het landsbeleid en de politiek die de vorst daarbij moet voeren. Er is één belangrijk verschil: de hertog van Brabant wordt sinds de ondertekening van de Blijde Inkomst uit 1356 sterk in zijn macht beperkt. De eisen die aan de hertog worden gesteld gaan onder andere over de afkomst van zijn ambtenaren. Deze ambtenaren moeten Brabander zijn of in ieder geval goederen hebben in Brabant en een wettig kind zijn. Doordat de vorst, door bijvoorbeeld de beden, financieel en militair

---

74 Ibidem, 41, 84 en A. Uyttebrouck., 'Considérations sur le gouvernement du duché de Brabant au XIVe siècle', *Revue de l'Université de Bruxelles* 22 (1969-1970) 469-478.

75 Van Uytven, *De gewestelijke*, 46 en Van Uytven, 'Vorst, adel en steden', 101.

76 Ibidem, 45, 86 en Blockmans, *Metropolen*, 357.

afhankelijk is van zijn onderdanen, kan hij hun eisen op het gebied van de buitenlandse politiek niet naast zich neerleggen.⁷⁷ De hertog mag geen belangrijke beslissingen nemen zonder goedkeuring van de Staten van Brabant. Als hij het belang van het land van Brabant en zijn onderdanen niet in het oog houdt, dan mogen zijn onderdanen tegen hem in opstand komen, zoals gebeurt in de jaren 1420-1421 wanneer de onderdanen hun hertog ter verantwoording roepen. Filips van St. Pol wordt op 1 oktober 1420 door de Staten van Brabant aangesteld als ruwaard, omdat Jan IV niet voldaan heeft aan de eisen die aan hem als hertog zijn gesteld, zodoende vinden de onderdanen dat zij het recht hebben hun hertog te vervangen.⁷⁸ Omdat belangrijke beslissingen alleen in naam van de vorsten genomen kunnen worden, zonder dat zij daarbij persoonlijk betrokken worden is het dus mogelijk dat een bestand, zoals dat van 31 januari 1422, afgesloten kan worden door de steden en de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant.⁷⁹

3.2 De 'goede mannen' van het bestand tussen Holland, Zeeland en Brabant van 31 januari 1422.

'Ende des toircond so hebben wij Engelbrecht grave tot Nassow, here ter Leck ende tot Breda, Jan van Glymez, here van Bergen opten Zoom, van Grymbergen ende van Melijn ende Willem Noyts scepen nu ter tijt toe Antwerpen. Ende wij Florens van Borssel, here tot Zulen ende tot Sinte Mertijnsdijck, Philips here tot Borssel ende tot Cortkene, Vranck van Borssel ende Arnt here tot Leyenberch, ridderen als dadingslude des vredenende bestants ende anders alre punten voirs. onse zegelen op deser cedulen gedruet'.

De hierboven genoemde heren treden allen in naam van Jan van Beieren en Filips van St. Pol en de landen van Brabant op als bemiddelaars in het bestand van 31 januari 1422. Op initiatief van de steden en de ridderschappen proberen zij de rust en orde terug te krijgen in hun landen. Deze alinea uit het bestand wekt duidelijk de indruk dat de juridische en economische afspraken die in het bestand aangedragen zijn, komen vanuit de steden en het ridderschap van Holland en Zeeland en het ridderschap van Brabant. De 'goede mannen' van de ridderschappen zullen hierna op alfabetische volgorde worden genoemd.

---

⁷⁷ Van Uytven, *De gewestelijke*, 46 en Van Uytven, 'Vorst, adel en steden', 93.

⁷⁸ Ibidem, 93 en Blockmans, *Metropolen*, 346.

⁷⁹ Ibidem, 40.

Filips van Borsele (1396 - 1431), heer van Borsele en Kortgene.

Filips is de zoon van Klaas van Borsele, heer van Kortgene en van Andele Staelinne. In 1396 wordt hij door zijn vader uitgehuwelijkt aan Machteld van Raephorst. Zij sterft op 7 augustus 1434 en is bij het koor in de Minderbroederskerk te Antwerpen begraven. Op 15 juli 1405 wordt hij door graaf Willem VI van Holland opgeroepen om deel te nemen aan het beleg van de stad en het kasteel van Hagestein en het kasteel Everstein. In het najaar van 1405, op 22 oktober, wordt hij wederom opgeroepen om te dienen in het grafelijke leger in de zogenaamde Arkelse oorlogen. Vanaf 1412 noemt hij zichzelf ridder en één jaar later krijgt hij ook de titel 'heer van Kortgene'. In hetzelfde jaar wordt hij de rentmeester van de Bewester Schelde, dit houdt in dat Filips de goederen van de graaf, in het bijzonder het onroerend goed, bij langdurige afwezigheid van zijn vorst beheert. Filips blijft rentmeester tot zijn dood in 1431. In 1417 wordt hij beleend met de heerlijkheid Borsele bewesten Vijfzoden ofwel West-Borsele. Op 24 februari 1418 krijgt hij van Jacoba van Beieren het voorrecht om zijn ambachten Monster en Kortgene tot heerlijkheden te verheffen. In 1408 treedt hij toe als lid van de raad van graaf Willem VI en na diens dood van Jacoba van Beieren. In 1421 kiest hij de kant van Jan van Beieren in zijn strijd tegen Jacoba. Hij blijft tot 1425 lid van de raad van Jan van Beieren. Als raadsheer van Jan van Beieren is hij aanwezig bij het afhoren van de rekeningen en ontvangt hij pandgeld. Ook is hij onder Jan van Beieren de tesorier, dit houdt in dat hij de financiële behoeften van de vorst in de gaten houdt, omdat er nog geen duidelijke scheiding is tussen de staatsfinanciën en het privévermogen van de vorst.⁸⁰

Vanaf 1425 tot 1428 ondersteunt hij Philips van Bourgondië bij zijn militaire campagnes. Onder het bewind van Philips de Goede treedt hij op als baljuw van Domburg en Westkapelle en heeft hij zodoende een grote invloed op de rechterlijke en de bestuurlijke werkzaamheden van de hertog. Ook wordt hij de slotvoogd van het slot Loevestein. In 1430 slagen gouverneur Roeland van Uutkerke en tesorier Boudijn van Zwieten er niet meer in de jaarlijkse geldelijke verplichtingen aan Jacoba van Beieren te voldoen. Philips van Bourgondië wendt zich tot Frank-, Filips-, en Floris van Borsele en verpand aan hen de graafschappen voor een periode van acht jaar voor het bedrag van 15.000 Hollandse schilden. Speciaal voor deze gelegenheid sluit het driemanschap in Brugge een lening af en wordt Filips van Borsele in 1431 aangesteld tot 'een der regeerders en bewarers' van het land.⁸¹ Niet

---

⁸⁰ Bos-Rops, 'Kamerheer, kanselier, tesorier',3.

⁸¹ P.C. Molhuysen en F.K.H. Kossmann, *Nieuw Nederlandsch Biografisch woordenboek* (Leiden 1937) 95-96 en M. Damen., *Staat van dienst. De gewestelijke ambtenaren van Holland en Zeeland in de Bourgondische periode (1425-1482)* (Hilversum 2000)172.

lang hierna zal hij kinderloos komen te overlijden en wordt zijn heerlijkheid Borsele bewesten Vijfzoden door Jacoba van Beieren overgegeven aan Boudijn en Floris van Borsele en wordt Kortgene geërfd door de familie Borsele van Sint Maartensdijk.⁸²

Floris van Borsele (1360 - Sint Maartensdijk, 13 februari 1422), heeft als bijnaam 'Metterzuylen' omdat hij na de dood van zijn broer Dirk van Borsele de vervallen goederen van zijn broer koopt en Zuylen erft. Floris is de zoon van Frank van Borsele, heer van Sint Maartensdijk en Eleonora van Zuylen. Op 19 oktober 1391 belooft hij samen met andere Hollandse en Zeeuwse edelen trouw aan de graaf van Holland. In 1395 trouwt hij met Oede van Bergen, de dochter van Hendrik, heer van Bergen op Zoom en Beatrix van Polanen. Uit dit huwelijk komen een zoon, Frank, en dochter, Eleonora van Borsele voort. Op 27 maart 1393 verkoopt hertog Albrecht van Beieren hem alle ambachten en rechten tot Scherpenisse, vier jaar later op 9 maart krijgt Floris het veer tussen Scherpenisse en Sint Maartensdijk in handen. Op 9 april 1399 raakt hij dit veer alweer kwijt aan Brusteyn van Herwijnen. In 1396 is hij ridder in de raad van de hertog. Zijn vrouw Oede van Bergen koopt op 20 mei 1397 de tienden in Malland en Poortvliet. Vanaf 1408 staat Floris vermeld als leenman van Jan van Beieren op Voorne. In 1411 krijgt Floris de heerlijkheid Schoot in handen door het overlijden van zijn broer Dirk. In Sint Maartensdijk sticht hij een college van kanunniken. Op 20 juli 1411 wordt hij door graaf Willem VI beleend met het ambacht in Walcheren van heer Diederik van Borsele van Zuylen. Met andere edelen en steden belooft hij op 15 augustus 1416, om na de dood van Willem VI, Jacoba te erkennen als gravin. Van 1394 tot 1419 is hij achtereenvolgens lid van de raad van Albrecht en Willem VI van Beieren en na diens dood van Jacoba van Beieren. Vanaf 1419 is hij raadsheer van Jan van Beieren. Tot zijn taken behoren aanwezig zijn bij het afhoren van de rekeningen en mag hij pandgeld in ontvangst nemen. Na de zoen van Woudrichem is hij, van 1419-1420, tesorier van Holland en Zeeland namens Jan IV en Jan van Beieren. Floris bestuurt in naam van de vorsten de landen Holland en Zeeland, daar de beide vorsten niet dikwijls in Holland en Zeeland verblijven. Floris bestuurt deze landen met behulp van acht raden, van welke de ene helft door Jan van Beieren wordt aangesteld en de andere helft door Jan IV van Brabant. Floris van Borsele is een van de vijf edelen bij wie Jan IV in 1420 een schuld heeft uitstaan van in totaal 90.000 kronen. Bij

---

⁸² Molhuysen en Kossmann, *Nieuw Nederlandsch Biografisch woordenboek*, 95-96 en Damen, *Staat van dienst*, 53,74,163,170,172-173,269,290.

het verdrag van Sint-Maartensdijk treedt hij op als een van de raadsheren van Jan IV. Hij overlijdt op 13 februari 1422 en ligt in Sint Maartensdijk begraven.⁸³

Frank van Borsele (1395 - Brielle, 19 november 1470), heer van St. Maartensdijk, Zuylen, Borsele en Kortgene, graaf van Oostervant. Frank is de zoon van Floris van Borsele, heer van Sint Maartensdijk en Zuylen en van Oede van Bergen. Eind 1421 treedt hij, samen met Floris van Borsele, heer van Souburg, aan als tesorier van Jan van Beieren. Frank is tesorier voor maar één maand. Twee jaar later, eind 1423, is Frank wederom voor één maand tesorier. In 1422-1423 is hij raadsheer van Jan van Beieren en officieel gouverneur van het graafschap. In 1425 wordt hij, samen met Jacob van Gaasbeek, tot ruwaard van Holland aangesteld. In 1426 neemt hij als kapitein van Zeeland deel aan de strijd bij Brouwershaven, waarbij hij hertog Philips de Goede ontzet en door een pijlschot gewond raakt. Als dank wordt hij door Philips tot ridder geslagen en in 1430 opnieuw tot stadhouder van Holland en Zeeland aangesteld. Van 1421-1425 is hij lid van de raad van Jan van Beieren en na diens dood in 1425, wordt hij lid in de raad van Philips de Goede tot het jaar 1428. In beide raden treedt hij op bij het afhoren van de rekeningen en ontvangt hij pandgeld. In 1430 slagen gouverneur Roeland van Uutkerke en tesorier Boudijn van Zwieten er niet meer in de jaarlijkse geldelijke verplichtingen aan Jacoba van Beieren te voldoen. Philips van Bourgondië wendt zich tot Frank-, Filips-, en Floris van Borsele en verpand aan hen de graafschappen voor een periode van acht jaar voor het bedrag van 15.000 Hollandse schilden. Speciaal voor deze gelegenheid sluit het driemanschap in Brugge een lening af en wordt Frank van Borsele in 1431 aangesteld tot 'een der regeerders en bewarers' van het land. Ondanks dat hij de jongste van het drietal is, zal hij zich ontpoppen tot een centraal figuur binnen dit driemanschap. In de zomer van 1432 treedt hij, in het geheim, in het huwelijk met Jacoba van Beieren. Bij het huwelijk staat Jacoba de heerlijkheden Borsele bewesten Vijfzoden en Oost- en West Voorne met de steden Brielle en Goedereede af aan Frank. Eind oktober 1432 komt Philips de Goede naar Holland en laat hij Frank van Borsele gevangen zetten.⁸⁴ Zijn gevangenschap en de terugkeer in de gunst van de hertog zijn algemeen bekend. Uiteindelijk ontvangt hij in 1433 zijn goederen terug, maar het stadhouderschap gaat over op Hugo van Lannoy. In 1434 ontvangt hij van Philips van Bourgondië ook de titel van graaf van Oostervant en twee jaar later wordt hij opperhoutvester. Ook na de dood van Jacoba, in 1436, blijft hij in de gunst staan bij de Bourgondische

---

⁸³ Molhuysen en Kossmann, *Nieuw Nederlandsch Biografisch woordenboek*, 93-94 en Damen, *Staat van dienst*, 163, 167-169, 287, 290 en Smit, *Vorst en onderdaan*, 167 en Riemsdijk, 'De opdracht van het ruwaardschap dl. VIII', 16.

⁸⁴ Ibidem, 53, 68, 132, 172-173, 290.

hertogen. Hij behoudt de heerlijkheid Voorne met de steden Brielle en Goedereede die hij bij het huwelijk van Jacoba heeft gekregen. In 1445 wordt hij in Gent opgenomen als ridder in de Orde van de Gulden Vlies. Op 19 november 1470 overlijdt hij in Brielle. Frank van Borsele heeft één bastaardzoon, Floris van Borsele, heer van Kortgene.⁸⁵

Jan I van Glimes (1390 - Wouw, 7 oktober 1427), heer van Bergen op Zoom, van Grimbergen en van Melun. Jan I is de zoon van Jan van Glimes en Isabella de Grez. In 1416 trouwt hij met Johanna van Bergen, de kleindochter van Hendrik II van Boutersem. Ze krijgen vier kinderen: Jan II, Jacoba, Filips en Elisabeth. In 1419 beleent de hertog van Brabant hem met de heerlijkheid Bergen op Zoom. De nieuwe heer van Bergen op Zoom is van 11 augustus 1422 tot 17 april 1427 drossaard van Brabant. Zijn belangrijkste taak als drossaard is het handhaven van de plaatselijke en landelijke wet- en regelgeving binnen Brabant. De omvangrijke goederen waarover hij beschikt in zuidelijk Brabant heeft Jan I van Glimes te danken aan zijn voorouders die afstammen van een bastaardzoon van Jan II van Brabant.

Vanaf september 1417 tot april 1420 is hij lid van de raad van de hertog. Vanaf 17 mei 1420 neemt Jan I van Glimes deel aan de opstand tegen hertog Jan IV. Na de overwinning van de Staten keert hij, tot het overlijden van de hertog in 1427, terug in de Hertogelijke raad. Hij is één van de edelen die op 17 oktober 1420 in Breda verzamelen om deel te nemen aan de tweede veldtocht van Jacoba van Beieren en Filips van Sint Pol naar de steden Heusden en Geertruidenberg. Op 28 oktober 1421 belooft hij, samen met een aantal andere edelen, Filips van Sint Pol schadeloos te stellen voor de kosten die hij als ruwaard heeft gemaakt tot 13 mei 1421. Op 12 mei 1422 wordt door Jan IV het 'Nieuw Regiment' ondertekend. In deze oorkonde geeft Jan IV aan het eens te zijn met de voorwaarden die de hoge adel en de geestelijken aan hem hebben gesteld. Beide groepen hebben namelijk meer inspraak in het bestuur van het hertogdom geëist. Jan I van Glimes is één van de edelen die het Nieuw Regiment heeft bezegelt en weet zijn invloed op het bestuur van het hertogdom behoorlijk uit te bereiden. Doordat hij in de selecte kring van raadgevers rond Jan IV bevindt kan hij waarschijnlijk het Leuvense voorstel een universiteit te stichten doordrukken, de stichtingsbul wordt door paus Martinus V op 9 december 1425 goedgekeurd. In 1425 neemt Jan I van Glimes deel aan de veldtocht tegen Humprey van Gloucester en Jacoba van Beieren in Henegouwen. Jan IV belooft hem een vergoeding van 3500 kronen te betalen voor de

---

⁸⁵ Molhuysen en Kossmann, *Nieuw Nederlandsch Biografisch woordenboek*, 96 en Damen, *Staat van dienst*, 14,161,163,291.

deelname aan de veldtocht, een bedrag dat Jan IV nooit in zijn geheel heeft afbetaald, vanwege diens dood op 17 april 1427.⁸⁶

Arend (Arnout) van Leyenburg (1376 - 1426), heer van Leyenburg. Arend is de zoon van Hubert van Leyenburg en Johanna van Rosenberg. Bij zijn echtgenote Heilwig van Arkel - Noordeloos en Zoelen krijgt hij twee kinderen: Jan en Johanna en bij een andere vrouw verwekt hij een bastaard: Willem Scolp. In 1386 bewoont hij het huis in Leyenburg, zeven jaar later, in 1393, koopt hij de Brinkhorst in Voorburg. Hij is ambachtsheer van Leyenburg, van Noordeloos en Slingeland, de laatste verkoopt hij in 1418. Hij is de baljuw en rentmeester van Amstelland en Waterland in de jaren 1399-1401 voor de hertog van Gelre. In 1401 is hij ambtman van Tiel, Zandwijk, Kersteren en Zoelen en dijkgraaf Neder-Betuwe. In 1405-1406 valt hij in ongenade in Holland en is hij overste rentmeester in Gelre. Van 1411 tot 1417 is hij lid van de raad van Willem VI en rentmeester en drost van Arkel en Gorinchem. In 1417 is hij kasteelvoogd in Gorinchem. Na het overlijden van graaf Willem VI regelt hij een rouwdienst waarvoor de verscheidende geestelijken van de plaatselijke kerk in Gorinchem geld ontvangen. Na deze herdenkingsdienst is er een maaltijd in het weeshuis. Voor de rouwdienst in de kerk en de maaltijd in het weeshuis heeft Arend van Leyenburg vele vooraanstaande heren uitgenodigd. Als rentmeester van de graaf vermeld hij de kosten die hij deze dag heeft gemaakt nauwkeurig in een rekening. In 1418 wordt hij gevangen genomen. In 1419 is hij lid van de 'Raad van den Hove' van Jan IV en Jan van Beieren. Van 14 februari 1419 en 20 april 1420 wordt hij lid van het anti-Hoeks verbond, waarschijnlijk vanwege zijn verwantschap met de uit de gratie geraakte geslacht Arkel. Dit verbond richt zich tegen Jacoba en een aantal Hoeksgezinde edelen. Hij is een van de edelen aan wie Jan IV en Jacoba van Beieren geld schuldig is. Na de dood van graaf Willem VI treedt hij in dienst bij Jan van Beieren, onder andere als hofmeester in 1424. Tot zijn taken behoren het aanwezig zijn bij het afhoren van de rekeningen en ontvangt hij pandgeld. Hij blijft lid van de raad tot de dood van Jan van Beieren in 1425. In de maanden na de dood van Jan van Beieren, mei-juni 1425, is hij aanwezig bij een bijeenkomst in Dowaaï tussen Jan IV en Philips de Goede waar wordt gesproken over de verdeling van de erfenis van Jan van Beieren.⁸⁷

⁸⁶ Uyttebrouck, *Le gouvernement du duché de Brabant au bas Moyen-âge*, 611,634,640, 660, 691 en 762 en W.A. van Ham., *Macht en gezag in het markiezaat: een politiek- institutionele studie over stad en land van Bergen op Zoom (1477-1583)* (Hilversum 2000) 57 en M. Nelissen en J. Roegiers., *De stichtingsbul van de Leuvense universiteit 1425-1914* (Leuven 2000)42-43.

⁸⁷ Prevenier en Smit, *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten*, 219 en Janse, *Ridderschap in Holland*, 445 en Damen, *Staat van dienst*, 163-165,169,174-175 en R. van de Berg., 'Bij het overlijden van een Hollandse graaf', *Historische Vereniging Leerdam* 1:5 (1980). Online geraadpleegd 21 september 2013: http://www.historischeverenigingleerdam.nl/bij-het-overlijden-van-een-hollandse-graaf_42.html

Engelbrecht van Nassau- Dillenburg (1375- 3 mei 1442), heer van Breda. Engelbrecht is de zoon van Johan I van Nassau-Dillenburg en Margaretha van der Marck. Hij trouwt in 1404 met Johanna van Polanen, vrouwe van Breda en de Lek. Met dit huwelijk brengt zij veel heerlijkheden en ridderhofsteden in Holland, Brabant, Henegouwen, Utrecht en Zeeland aan. Zijn huwelijk met Johanna van Polanen opent de deuren in de Staten van Brabant, daardoor kan hij goede huwelijken voor zijn kinderen afsluiten. Zijn zoon Jan IV trouwt met Maria van Loon-Heinsberg, Hendrik II trouwt met Geneveva van Virneburg en later met Irmgard van Schleiden-Junkerath, Margaretha huwt met Diederik, graaf van Sayn en Maria trouwt met graaf Johan II van Nassau-Wiesbaden-Idstein. Twee van zijn kinderen overlijden op jonge leeftijd: Willem en Filips. Ook had Engelbrecht een bastaarddochter bij een onbekende vrouw: Margaretha van Nassau, zij huwt met Hugo Wijnrix en een zoon Johan van Nassau, hij trouwt met Johanna von Raven.

Hij is van 1405 tot 1415 de raadsheer van Anton van Bourgondië, na diens dood ook voor zijn zoon Jan IV van Brabant van september 1417 tot 26 april 1420. Engelbrecht speelt een belangrijke rol bij het tot stand komen van het huwelijk van hertog Jan IV van Brabant en Jacoba van Beieren. Omdat hij de kant kiest van Jacoba van Beieren wordt hij op 20 april 1420 tot vijand van de vorsten verklaard. Hij staat aan het hoofd van de opstand van de baronnen tegen Jan IV. De oorzaak voor het vertrek van de raad is niet duidelijk, volgens de oppositie hebben zij zich van de hertog afgescheiden. Na de overwinning van de Staten van Brabant keert Engelbrecht van 1421 tot 1427 weer terug in de raad van de hertog. In het bestand van 31 januari 1422 wordt hij aangesteld als voogd over de stad en de burch van Geertruidenberg. Engelbrecht wordt kamerheer van de hertog en neemt hij als een van de kapiteins, in februari 1425, deel aan de veldtocht tegen Humprey van Gloucester en Jacoba van Beieren.⁸⁸

Alle mannen uit de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant vervullen belangrijke taken voor hun graaf of hertog. Opvallend is wel dat de drie mannen uit de familie van Borsele allen trouw hebben beloofd aan hun graaf, maar later toch onder invloed komen van Jan van Beieren. Ik vraag mij hierbij af of de nauwe banden binnen de familie of dat de partijkeuze van de mannen hier iets mee te maken kan hebben. Arend van Leyenburg heeft de kant gekozen van Jan van Beieren vanwege zijn familiebanden met de familie Van Arkel. De edelen van de ridderschap Holland en Zeeland hebben allen belangrijke posities bekleed: zo

---

⁸⁸Uyttebrouck, *Le gouvernement*, 619,624,636,640,647,651 en 715 en Nelissen en Roegiers, *De stichtingsbul*, 42-43.

worden Filips en Frank van Borsele door Philips de Goede aangesteld als ruwaard van zijn landen wanneer hij de financiële verplichting ten overstaan van Jacoba niet meer kan voldoen. Jan I van Glimes en Engelbrecht van Nassau zijn beide lid van de hertogelijke raad van Jan IV tot de opstand van de baronnen. Nadat zij door de Staten van Brabant weer aangesteld worden in de raad van de hertog en doordat zij beiden het Nieuw regiment in 1422 ondertekenen, kunnen zij hun invloed op het bestuur van Brabant flink uitbreiden.

Zo te zien laten Jan van Beieren en Filips van St. Pol de onderhandelingen voor een vrede tussen Holland, Zeeland en Brabant in 1422 achter in zeer capabele handen.

3.3 Resumé.

De edelen van Holland, Zeeland en Brabant: Filips van Borsele, Frank van Borsele, Floris van Borsele, Arend van Leyenburg, Jan I van Glimes en Engelbrecht van Nassau nemen in het bestand van 31 januari 1422 een aantal beslissingen op economisch en juridisch gebied, maar mogen zij ook een vrede sluiten zonder hun eigen vorsten erbij te betrekken?

Het verleden laat zien dat de vorsten hun onderdanen, die in raden verenigt zijn, vaak om advies vragen op het gebied van belangrijke politieke beslissingen. Vanaf de 14^e eeuw wordt er in Holland en Zeeland een 'gemene raad' gevormd dat in samenwerking met de kanselarij en de regionale ambtenaren in de afwezigheid van de graaf de graafschappen kan besturen. In Brabant kan de hertog een deel van zijn macht delegeren naar zijn raadsheren. Zij krijgen hierdoor invloed op de buitenlandse politiek, het beslechten van geschillen, het sluiten van akkoorden, wapenstilstanden en verdragen en de bekrachtiging van deze verdragen.

Doordat de vorst financieel en militair afhankelijk is van zijn onderdanen door bijvoorbeeld de beden, kan hij hun eisen op het gebied van de buitenlandse politiek niet naast zich neerleggen en kunnen de onderdanen zodoende zich actief gaan bemoeien met de binnenlandse- en buitenlandse politiek.

Alle 'goede mannen' van de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant, die het bestand van 31 januari 1422 hebben bezegeld, zijn nauw betrokken bij het dagelijkse bestuur van de graafschappen of het hertogdom. Zij zijn allen lid of lid geweest van de grafelijke- of hertogelijke raad. Belangrijke beslissingen kunnen zij in naam van hun vorsten nemen, zonder dat Filips van St. Pol of Jan van Beieren daar persoonlijk bij betrokken worden. Het dus goed mogelijk dat een bestand, zoals dat van 31 januari 1422, afgesloten kan worden door de onderdanen van Holland, Zeeland en Brabant.

Conclusie

In de korte periode van 1417 tot begin 1425, dat in deze thesis wordt behandeld, worden perioden van oorlogsgeweld afgewisseld met perioden van betrekkelijke rust waarin besprekingen plaats vinden over een vrede. Het bestand van 31 januari 1422 is één van de drie kleinere bestanden die in een periode van rust worden afgesloten.

De strijd tussen Jan van Beieren en zijn nicht Jacoba over de opvolging in de graafschappen, na de dood van graaf Willem VI gaat in werkelijkheid over wie de meeste macht weet te krijgen. Wanneer Jan van Beieren duidelijk begint te maken dat hij interesse heeft in de graafschappen van zijn overleden broer, worden de vijandelijkheden door Jacoba en de haren meteen geopend. Na een aantal mislukte veldtochten moet Jacoba met lede ogen aanzien hoe de macht binnen haar landen langzaam maar zeker in handen komt van haar oom. In het verdrag van Woudrichem van 1419 wordt Jan van Beieren de rechtmatige erfopvolger indien het huwelijk tussen Jacoba en Jan VI van Brabant kinderloos blijft. Ook wordt het machtsgebied van Jan van Beieren uitgebreid en moeten de echtelieden een vergoeding betalen. De greep van Jan van Beieren op Jan IV wordt groter op het moment dat Jan IV de schuld niet af kan lossen en er raadsliden van Jan van Beieren in zijn persoonlijke sfeer komen. Na het verdrag van Sint Maartensdijk komen de graafschappen Holland en Zeeland in handen van Jan van Beieren, alleen Henegouwen komt weer volledig onder het gezag van Jacoba en Jan IV. In Brabant uiten een groot deel van de adel hun ongenoegen op het beleid van Jan IV in het hertogdom en de behandeling van Jacoba op de Coudenberg. Zij komen in 1420-1421 in opstand en vervangen Jan IV door diens broer Filips van St. Pol aan te stellen als ruwaard. De adel vindt dat zij in hun recht staan om hun eigen hertog aan de kant te zetten vanwege een eerdere overeenkomst afgesloten in 1356: de Blijde Inkomst. De ongehoorzaamheidsclausule die hierin staat geeft de onderdanen het recht om in opstand te komen tegen hun vorst. Nog meer dan de graven van Holland en Zeeland, wordt de macht van de hertogen van Brabant aan banden gelegd. De hertog heeft te maken met een sterke invloed van zijn onderdanen, met name de Staten van Brabant profiteert hiervan door Jan IV in 1422 het Nieuw Regiment te laten ondertekenen.

Ondertussen is Jacoba in het voorjaar van 1421 naar Engeland uitgeweken en hoopt met haar nieuwe echtgenoot haar landen terug te kunnen winnen op Jan IV en Jan van Beieren. Met grote moeite wordt door Jan van Bedford en Philips de Goede de strijd twee jaar uitgesteld, dan brengen de echtelieden een leger bijeen, dat bekostigd wordt door Humphrey van Gloucester zelf. In het najaar van 1424 wagen Jacoba en Humphrey de

oversteek naar de Lage Landen, waar ze alleen in Henegouwen gastvrij worden ontvangen. Opnieuw barst er een strijd los, dit keer tussen Philips de Goede en Jacoba van Beieren. Jan van Beieren heeft, voor zijn overlijden op 6 januari 1425, Philips van Bourgondië tot zijn erfgenaam aangewezen. De strijd verloopt gunstig voor de Brabanders en als snel moet Jacoba inzien dat ze haar gebieden niet terug kan winnen.

De periode, van 1417 tot 1425, laat een verschuiving van de macht zien. In het hertogdom Brabant krijgen de onderdanen steeds meer macht in handen door de incompetentie van Jan IV, hertog van Brabant. In de graafschappen Holland en Zeeland wordt de macht van Jacoba van Beieren in de handen gelegd van haar oom Jan van Beieren door de incompetentie van Jan IV. Althans, zo wordt er vaak gedacht over Jan IV, maar is dat wel zo? Ik ben van mening dat er veel van de fouten die gemaakt zijn niet alleen in de schoenen geschoven kan worden van Jan IV van Brabant, maar dat er op de achtergrond meer mee heeft gespeeld. Zo is de rol van de Staten van Brabant binnen het conflict zeer interessant om verder te onderzoeken.

In het bestand van 31 januari 1422 is de invloed van de onderdanen op het landsbeleid goed voelbaar. De steden en de ridderschappen van Holland, Zeeland en Brabant nemen het initiatief om een vrede te sluiten. De motivatie om opnieuw een bestand te doen uitgaan is dat de vorige bijna afloopt en zij graag de rust en orde binnen hun landen willen behouden. Er worden een aantal afspraken gemaakt op het gebied van de economie en de rechtspraak. De steden en de ridderschappen kunnen, zonder bemoeienis van hun vorsten, zelfstandig veel afspraken maken. Deze invloed van de onderdanen op het landbeleid is een langzaam maar geleidelijk proces. De vorst heeft namelijk altijd rekening moeten houden met de raadslieden die hem omringen, maar in de 14^e eeuw komt er een ontwikkeling op gang door de financiële problemen van de vorst en problemen binnen de erfopvolging. Deze problemen versnellen de invloed van de onderdanen op het landsbeleid doordat de vorst een deel van zijn macht delegeert in ruil voor beden en hulp op het gebied van de oorlog. Doordat de vorst financieel en militair afhankelijk is van zijn onderdanen, kan hij hun eisen op het gebied van bijvoorbeeld de buitenlandse politiek niet naast zich neerleggen. Zodoende kunnen de onderdanen zich actief gaan bemoeien met het landsbeleid, zonder dat de vorsten daar persoonlijk bij betrokken zijn. Een bestand, zoals dat van 31 januari 1422, kan zodoende in deze sfeer ontstaan. Al zijn de betrokken raadslieden er toch niet helemaal zeker van:

‘Te houden bij harer korstelijker trouwen ende vorstliker eren
ende hem selven oic in die voirs. brieve belyen ende
verwillecoeren oft sake weere dat hoirre enich den voirs. vrede

overbuere, dat God verhuede, dat se die XII raitslude samentlic
off bijzonder dair af sullen mogen beseggen te hove ende te
dage als vreden, recht ende gewoonlic is’.

Ondanks dat ik aan het einde ben gekomen van mijn conclusie voor deze thesis, ben ik nog lang niet klaar met mijn onderzoek naar het bestand van 31 januari 1422 tussen Holland, Zeeland en Brabant. Integendeel, ik sta pas aan het begin van iets waarvan ik vermoed dat het mij vele jaren onderzoek gaat kosten.

Literatuurlijst

- Avonds,P.,'De Brabantse steden in de XIVde en XVde eeuw. Een kritisch bibliografisch overzicht' in: *Bijdragen tot de Geschiedenis* 54:3-4 (1971) 240-259.
- Avonds,P.,'Zelfbewustzijn en ideologie bij de Brabantse steden en de late Middeleeuwen', *Noordbrabants historisch jaarboek* 1(1984) 1-8.
- Berg van de R.,'Bij het overlijden van een Hollandse graaf' in: *Historische Vereniging Leerdam* 1:5 (1980).
- Blockmans,W. en Prevenier,W., *In de ban van Bourgondië* (Houten 1988).
- Blockmans,W. en Prevenier,W., *De bourgondiërs: de Nederlanden op weg naar eenheid 1384-1530* (Amsterdam 1997).
- Blockmans, W., *Metropolen aan de Noordzee. De geschiedenis van Nederland 1100-1560* (Amsterdam 2010).
- Blok, P.J.,*Geschiedenis van het Nederlandse volk*. Deel I (Leiden 1923).
- Bos-Rops, J.A.M.Y., *Graven op zoek naar geld: de inkomsten van de graven van Holland en Zeeland (1389-1433)* (Hilversum 1993).
- Bos-Rops, J.A.M.Y., ‘Kamerheer, kanselier, tesorier’ in: J.Th. de Smidt., *Van tesorier tot thesaurier-generaal: zes eeuwen financieel beleid in handen van een hoge Nederlandse ambtsdrager* (Hilversum 1996)3-16.
- Boyle, L.E.,'Diplomatics' in: J.M. Powell., *Medieval studies: an Introduction* (New York 1991).
- Brandt, A. von., *Werkzeug des Historikers: Eine Einführung in die historischen Hilfswissenschaften* (Stuttgart 1998).
- Caenegem, R.C. van.,*Over koningen en bureaucraten: oorsprong en ontwikkeling van de hedendaagse staatsinstellingen* (Brussel 1977).
- Caenegem, R.C. van., *Geschiedkundige inleiding tot het publiekrecht* (Gent 1985).

- Caenegem, R.C., 'Aantekeningen bij het Middeleeuwse gewoonterecht' in: *tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 64:1 (1996) 97-111.
- Clemens, R. en Graham, T., *Introduction to Manuscript Studies* (New York 2007).
- Damen, M., *Staat van dienst. De gewestelijke ambtenaren van Holland en Zeeland in de Bourgondische periode (1425-1482)* (Hilversum 2000).
- Dumolyn, J., 'Nobles, patricians and officers: the making of a regional political elite in late medieval Flanders' in: *Journal of social history* 40:2 (2006) 431-452.
- Ebels-Hoving, B., 'Meer inzicht in middeleeuwse tweedracht?' in: *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 99:2 (1984) 219-229.
- Feenstra, R., *Romeinsrechterlijke grondslagen van het Nederlands privaatrecht* (Leiden 1990).
- Gent, van M.J., 'Pertijelike saken'. *Hoeken en Kabeljauwen in het Bourgondisch Oostenrijkse tijdperk* ('s- Gravenhage 1994).
- Gerven, J. van., 'De Brabantse steden: één groep? Belangentegenstellingen en -conflicten tussen de steden onderling van de dertiende tot de vijftiende eeuw' in: *Bijdragen tot de Geschiedenis* 81:4 (1998) 385-406.
- Glaudemans, C., *Om die Wrake wille. Eigenrichting, veten en verzoening in Laat-Middeleeuws Holland en Zeeland* (Hilversum 2004).
- Godding, Ph., 'De opkomst van de Raad van Brabant (1427-1472)' in: *Noordbrabants historisch jaarboek* (1984) 1-16.
- Halbertsma, H., 'De St. Gertrudiskerk te Geertruidenberg in het licht der opgravingen' in: *Hollantsche Tuyn II. Historische wetenswaardigheden van Geertruidenberg en naaste omgeving* (1988) 57-59.
- Ham, W.A. van., *Macht en gezag in het markiezaat: een politiek- institutionele studie over stad en land van Bergen op Zoom (1477-1583)* (Hilversum 2000).
- Houtte, J.A. van., *Algemene geschiedenis der Nederlanden. Deel 3* (Amsterdam 1951).
- Hugenholtz, F.W.N., *Ridderkrijg en burgervrede: West-Europa aan de vooravond van de Honderdjarige Oorlog* (Haarlem 1959).
- Idsinga, S.H. van., *Het staatsrecht der Verenigde Nederlanden. Deel 2* (Leeuwarden 1765).
- Jacobs, R., *Een kleine geschiedenis van Brussel* (Tielt 2004).
- Janse, A., *De Sprong van Jan van Schaffelaar: oorlog en partijstrijd in de late Middeleeuwen* (Hilversum 2003).
- Janse, A., *Ridderschap in Holland: portret van een adellijke elite in de late Middeleeuwen* (Hilversum 2004).
- Janse, A., *Een pion voor een Dame. Jacoba van Beieren 1401-1436* (Amsterdam 2009).

- Jansen, H.P.H., *Jacoba van Beieren* (Den Haag 1967).
- Jansen, H.P.H., *Geschiedenis van de Middeleeuwen* (Den Haag 1995) .
- Kleijntjens, J.C.J., 'Jacoba's tweede veldtocht tegen Jan van Beieren, 8 oktober- 2 november 1420' in: *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap*. Deel 55 (Utrecht 1934).
- Kos, B., *Van Meenten tot markten* (Hilversum 2010).
- Lampo, J., *Vermaerde coopstadt*. Antwerpen in de Middeleeuwen (Leuven 1999).
- Mollenberg, C.J., 'Huldiging en eed' in: *Taxandria*. Tijdschrift voor Noordbrabantsche geschiedenis en volkskunde 5 (1898) 24.
- Molhuysen, P.C. en Kossmann, F.K.H., *Nieuw Nederlandsch Biografisch woordenboek* (Leiden 1937).
- Nelissen, M. en Roegiers, J., *De stichtingsbul van de Leuvense universiteit 1425-1914* (Leuven 2000).
- Postma, C., *Het hoogheemraadschap van Delfland in de middeleeuwen 1289-1589* (Hilversum 1989).
- Powell, J.M., *Medieval Studies: an introduction* (Syracuse 2002).
- Prevenier, W.P., *De oorkonden der Graven van Vlaanderen* (Brussel 1966).
- Prevenier, W.P. en Smit, J.G., *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten van de Staten en steden van Holland voor 1544* (Den Haag 1987).
- Prevenier, W.P., Blockmans, W., Boone M., *Prinsen en poorters: beelden van de laat middeleeuwse samenleving in de Bourgondische Nederlanden 1384-1530* (Antwerpen 1998).
- Put, E., 'Gedeelde soevereiniteit?', *Politieke representatie* (2002) 221-231.
- Riemsdijk, Th., 'De opdracht van het ruwaardschap van Holland en Zeeland aan Philips van Bourgondië' in: J. Müller, *Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Deel VIII (Amsterdam 1908).
- Schneider, F., *Herzog Johann von Baiern. Erwählter Bischof von Lüttich und Graf von Holland (1373-1425)* (Berlin 1913).
- Sicking, L. en Damen, M (red.), *Bourgondië voorbij: De Nederlanden 1250-1650* (Hilversum 2010).
- Smit, J.G., *Vorst en onderdaan: studies over Holland en Zeeland in de late Middeleeuwen* (Leuven 1995).
- Steensel, A. van., *Edelen in Zeeland: macht rijkdom en status in een laatmiddeleeuwse samenleving* (Hilversum 2010).

- Stein, R., *Politiek en Historiografie. Het ontstaansmilieu van Brabantse kronieken in de eerste helft van de vijftiende eeuw* (Leuven 1994).
- Stein, R., 'De Brabantse Leeuw sluimert' in: R. van Uytven., *Geschiedenis van Brabant: van het hertogdom tot heden* (Leuven 2004).
- Stein, R. en Smithuis, J., 'Jacoba van Beieren- een tragische heldin?' in: *Spiegel Historiae* 40 (2005)292-297.
- Uytven, R. van., 'Vorst, adel en steden: een driehoeksverhouding in Brabant van de twaalfde tot de zestiende eeuw' in: *Bijdragen tot de geschiedenis* 59 (1976) 93-122.
- Uytven, R. van e.a. (eds) *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795* (Brussel 2000).
- Uytven, R. van e.a. (eds.) *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden* (Zwolle 2004).
- Uyttebrouck, A., 'Origines du Conseil de Brabant. La Chambre du Conseil du duc Jean IV' in: *Belgisch tijdschrift voor filologie en geschiedenis* 36 (1958) 1135-1171.
- Uyttebrouck, A., 'Considérations sur le gouvernement du duché de Brabant au XIVe siècle' in: *Revue de l'Université de Bruxelles* 22 (1969-1970) 469-478.
- Uyttebrouck, A., *Le gouvernement du duché de Brabant au bas Moyen-âge 1356-1430* (Brussel 1975).
- Uyttebrouck, A., 'De politieke rol van de Brabantse steden in de late middeleeuwen' in: *Gemeentekrediet van België* 30 (1976) 93-122.
- Verdam, J., *Middelnederlandsch Handwoordenboek* ('s- Gravenhage 1956).
- Vrij, M.R. de., 'Het beleg van Dordrecht. De belegering door Jan van Brabant in 1418' in: *Tijdschrift voor oude kunst en kunstnijverheid* 29:1 (1994) 34-36.
- Wassink, J.F.A., *Van stad en buitenie: een institutionele studie van rechtspraak en bestuur* (Hilversum 2005).
- Zijlmans, B., *Het grafelijke kasteel van Geertruidenberg (1323-1547): een historisch en archeologisch onderzoek* (Weesp 2007).

Bijlagen

Transcriptie

In den name Goids amen. Alsoe die vrede ende bestant die laitste gededingt waeren tusschen den hoechgeboren vorsten ende heren mijnen here hertoge Johan van Beyeren soon van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant etc. Ende minen here Philips van Brabant, grave van Lyney ende van Saintpol, die ridderscp ende lande van Brabant, van Hollant ende van Zeelant utgaen sullen op Sinte Petersdach

ad cathedram nu naistcomende, so is om der heren ende lande voirs. besten wille op beiden zijden ende om die selve heren ende landen voirt in gunsten ende vrientscap onderlinge te houden ende hoirre beyder raden ende vrienden hier na gescreven, die des van beiden zijden mechtich waeren, overcomen ende overdragen up datum deser cedulen van enen verlangnisse deser vreden ende bestants voirs. in der manieren als hier na bescreven staet.

In den yersten soo sullen die vrede ende bestant voirs. voirt upstaen ende verlengt wesen ende alle stucken tusschen den heren ende landen voirs. in goeden dingen blijven den tijt lange geduerende dat mijn here van Bourgoignen, mijn here van Beyeren voirs dat regiment van Henegouwen, van Holland ende van Zeelant mit mijnen heren van Brabant gemeyn te dragen toeseyde in der zoenen tusschen mijnen here ende vrouwe van Brabant op een zijde ende mijnen here van Beyeren op dander zijde. Dats te weten tot op Sinte Valentijns avont die wesen sall dertien dage in februaryo int jair ons Heren XIIIc XXIII na den loip der hoven van Camericke ende van Utrecht.

1) Item so is vorwairde ende gedadingt dat mijn here van Sympol ende tlant van Brabant op deen sijden nemen sullen sess goede manne, ende mijn here van Beyeren an dander zijde desgelijx sess goede manne, om alle twydrachte stote ende geschille tusschen himluden up beyden sijden wesende bij dien twelven gesticht ende verenicht te werden na elker partijen ansprake ende antwerde ende alle vergangen saken dezer beyde partijen voirs. ganslic bij den XII voirs. gebleven sijn. Ende wes dan die selve XII samentlic, of die IX van hen binnen sekeren tijden dair af scheyden ende verliken sullen, dat sall op beyden sijden machte ende moichde hebben, ende dair up sal men al sulke sekerheit ende verbont sette datter van beyden sijden also gehouden sal werden. Ende oft gebuerde dat opten dachvairden van der vergaderingen binnen der verlengnisse des vreden ende bestants die XII die dair toe geordineert sullen sijn niet alle gecomen noch vergaderen en konden, ende datter dair III of IIII of min of meer gebrake, so es vorwerde ende gedadingt dat die selve die opten dachvairde voirg. van der heren ende lande wegen voirgenoemt gemachticht comen ende vergaderen sullen, so wes die dan eendrechtelic overcomen van der beyder heren ende lande wegen voirs. dat sall stentechtich wesen ende blijven ende dat en sullen die gene niet mogen wederroepen die dair niet tiegenwordich en sijn geweest.

2) Item of die voirs. XII off die IX van hen des niet eens en worden in der voirgenoemde maten, so sullen dan die selve XII of die IX van den XII enen geliken overman kiezen ende om wat punten sij dan niet eens en konden gewerden, so wair die overman dan velt mit sesse van den voirgenoemden XII dat sall moichde ende machte hebben ende dair bij sal men blijven.

3) Item of der voirs. sess van eniger zijden enich aflivich worde oft openbaer kenlike nootsake hadde dair om hij toten stucken in desen brieve begrepen

altijt als men des behoefde niet verstaen en muchte, so sullen die vijfve van den welken die seste aflivich worden waere oft openbaerlic nootsake hadde enen anderen gelijken in die stat nemen ende kiezen. Ende wert datter meer dan een aflivich worde, oft nootsake hadde als voirs. is, so soude men des gelijx oic doen.

4) Item so sall Engelbrecht greve tot Nassow dat slot van Sijnte Geertrudenberg inhouden ende hebben van mijns heren wegen van Saintpol ende slants wegen van Brabant voirs. ende desgelijx sall hij die stat van Sinte Geertrudenberg inhouden ende hebben van mijn heren wegen van Beyeren. Ende die sall die jonchere van Nassow voirs. samentlic besetten ende verwaeren ende beyden partijden sijn segele ende brieve dair af gheven dair sij mede verwaert sullen sijn, te weten die stat voirs. mijnen here van Beyeren te leveren ende dat slot voirs. den lande van Brabant sonder argelist. Oic so en sal men dat huys van Sinte Geerdenberge noch die stat van Sinte Gerdenberge deen iegens den anderen binnen desen vrede niet bolwerken noch vestigen dat hinderlic of scadelic sijn moge den enen iegen den anderen sonder argelist.

5) Item off binnen desen vrede ende bestande des saken niet gezoent, gescheyden noch verenicht en worden, dair God voir sij, ende die lande van beyden sijden wederomme in krijge off in oirloge comen, so sall die jonchere van Nassow voirs. mijnen heere van Beyeren die stat van Sinte Geerdenberge weder overleveren XIII dage voir uutganc dezer vreden ende dat slot van Sinte Gerdenberge in slants hand van Brabant of dair mijn here van Saintpol ende tlant van Brabant dat ordineren sullen. Ende off yement, wie dat weere hier en tusschen also lange als die vrede ende bestant duerde, dat slot off stat van Sinte Gerdenberge antasten off scadigen woude, off enichsins hinderen, dat sullen beyde die heren ende die voirs. lande van Brabant, Hollant ende Zeelant elc den anderen op sijns selfs coste helpen keren ende wederstaen mit hoerre macht sonder agelist.

6) Item sullen die voirs. XII alle ansprake ende antwerde in geschrifte overnemen dair bij dat malc van den landen blijven wilt dat vercort sullen wesen ende die XII sullen oic mechtich sijn die saken te scheyden in der maten als voirs. staet.

7) Item om dese voirs. XII te samen te comen so sullen sij verzamenen ende vergaderen tot Bergen opten Zoom des yrsten dijnsdages na den sondach als men singt Letare Jherusalem naistcomende des avonts in der herbergen te wesen om te dadinge van eere gansser zoenen tusschen mijnene heere van Beyeren, den grave van Saintpoll ende den voirs. landen. Ende dair sall elc partije hoir sake ende gebreken medebrenge ende updoen als men meynt dat des noot wesen sall ende des sal men goede sekerheit doen ende sonderlinge die een sess den anderen, so dat sij des van beyden sijden wael seker wesen sullen veylich bijeen ende vaneen te comen sonder argelist. Ende waert sake dat sij op die eerste vergaderingen der zoenen niet eens en worden, so soudent die XII eens anderen dagen overcomen ter voirs. stede of

anderswair ende also van den enen dage toten anderen also lange als die vrede ende bestant voirs. dueren sal.

8) Item op alle voirs. punten ende andre saken die dese voirs. XII dair in overdragen sullen sal men vestinge ende brieve maken dair beyde partijen mede bewaert sullen sijn.

9) Item van den genen die uut Hollant ende Zeelant sijn die zullen wederomme veylich up hoire goede comen also verre als sij te recht ende vonnisse willen staen ende bescheyt nemen ende geven ter stat dair dat behoirt, sonder argelist.

10) Item als men van allen voirs. saken des gansliken overcomen ende eenrs ware, so soude dat een mechtich vorst uitspreken, mijn here van Bourgoignen off een ander.

11) Item also gehouden is geweest in de marctvrede van Antwerpen in Hollant ende in Zeelant op die van Antwerpen off anders op die van Brabant, dair om dat die van Antwerpen weder opgehouden hadden op die van Hollant ende van Zeelant, dat op beyden zijden eens deels gerecht is. Ende zo wes noch meer dair af te rechten staet, dat sal men ten naisten dage richten ende des gelijx alle anderen punten die op beyden zijden binnen vrede ende bestant geschiet sijn.

12) Item sullen een yegelic op sijn leene ende goede weder bevreedt sijn die om deser veeden willen opgeheven ende onthouden sijn ende sullen oic alle gevangenen binnen deser veeden dach hebben achte dage lange na uitganc des voirg. vreden op redelike burgen als sich dat gebuert, ten waeren dan lude die meynedich waeren off werden, die en sullen in genen vrede noch bestant sijn, mer een yegelic heere of lant dair die onder waeren sullen ze dair toe houden ende dwingen ende weder overschicken te houden dat sij gelooft hebben, dair een yegelic partije hoer vermogen in doen sall sonder argelist.

13) Item so sall die verlangnisse des vreden ende bestants voirs. angaen op Sinte Petersdach ad cathedram naistcomende als voirs. staet ende dair na dueren den tijt ende in der manieren voirs., in sulker maten dat beyde partijen voirs. onder malcanderen veylich varen, wanderen ende rijden mogen te watre ende te lande desen vrede uutduerende, so dat geen partije die andere toespreken en sall om eniger saken die ene partij mitten anderen te scaffen mach hebben, ten wair dair om scult, dair mach een partije der andre mit rechte om toespreken als sich dat heyscht ende gebuert. Behoudelic oic oft gevelt dat mijn heren van Saintpoul ende van Beyeren mit malcanderen enige andere saken den voirgenoemde landen van Brabant, Hollant ende Zeelant niet aenruerende yet te doen gewynnen of gecrijgen, of die een den anderen dair om enichsins aen te spreken mogen hebben, dat die heren voirs. ende oic die gene die hen dair toe helpen willen all waren sij ooc in desen vrede begrepen, dat sullen mogen doen ende hen voirt dair na richten. In wat voegen hen dezer noot sijn sall, sonder dair mede desen selven vrede gebroken of gemenct te werden ende sonder oic die voirs. heren ende die gene die hen dair in helpen wouden tot enigen begripe dair om te staen in eniger manieren. Bij als doch dat mijn heere van Beyeren ende die sijne in, uut noch doir Hollant ende Zeelant, ende mijn here van Saintpol in, uut noch doir den lande van Brabant dez niet

doen en sullen. Ende off dat van eniger zijden overvaeren worde, dat God verhuede, dat sal men richten ende weren mitter namen off weerden dair voir binnen der naister maent, als men dair om versocht worde. Ende off die partijen des daer en binnen niet en richteden, noch en keerden die dat gedaen hadden, so soude beyde partijen, heren ende landen onder dien die overgreep geschiede over dien of over die also gebroict hadden, dat doin richten als sich dat gebuerde na vreden, recht, noch geen genade dair over doen, ten wair dan mitter partijen wille. Oic so en sal geen van desen partijen binnen desen voirs. vrede na des andren sloten, steden ende landen staen in geenrewijs, die sij nu ter tijt in hoeren handen ende mit hoeren vrienden beset hebben, of binnen den tijde des yersten compromisse hadden. Voirt sal elc van den heren ende landen voirs. binnen sijnen palen ende landen verhueeden so hij best mach, dat genen schade uut sinen lande dair in, noch dair doir den andren landen ende luden en geschie, die verlengnisse des vreden ende bestants voirs. uuttuerende. Ende off dair enigen schade geschiede uut den enen lande in of dach doir dat sall die een here ende lande voirs. den anderen helpen bescudden ende keren gelijk hoirs selfs lant ende luden sonder argelist.

14) Item wairt sake dat mijn heren van Beyeren ende van Saintpol in desen vrede ende bestande mit malcanderen niet staen noch wesen en wouden, dwelc men van beyden sijden sall laten weten tusschen dit ende der naister dachvaiert ende vergaderingen voirs, dats te verstaen van mijns heren wegen van Beyeren tot Breda opten huse ende van mijn heren wegen van Saintpol tSinte Martijnsdijck, so sall nochtans die vrede ende bestant tusschen mijnen here van Beyeren ende tlant van Hollant ende van Zeelant an deen sijde ende de ridderscap ende tlant van Brabant an dander sijde gestentich ende van machten wesen ende blijven, ende mit sulker voirwairden dat mijn heren van Beyeren ende van Saintpol die een den anderen in, uut noch doir den lande van Brabant niet beschedigen en sullen binnen den vrede ende bestande voirs. Ende van desen voirs. saken ende punten sal men brieve geven in der bester formen op beyden sijden, die de heren voirs., die dadingslude ende steden hier na gescreven samentliken bezegelen sullen. Die welke men also bezelget overleveren sall ter naister dachvairt ende vergaderingen voirs. Ende wairt dat sake dat dair een of meer zegelen an gebraken van dengenen die dair an gezegelen souden, dat dair omme de vrede ende bestant voirs. niet te minre van weerden wesen en souden, mer gelijk wael voirtganc hebben ende gestentich blijven.

15) Item dese saken ende punten voirs. sullen die heren voirgenoemt geloeven ende sweren te houden bij harer korsteliker trouwen ende vorstliker eren ende hem selven oic in die voirs. brieve belyen ende verwillecoeren oft sake weere dat hoirre enich den voirs. vrede overbuere, dat God verhuede, dat se die XII raitslude samentlic off bijsonder dair af sullen mogen beseggen te hove ende te dage als vreden, recht ende gewoenlic is.

16) Item alls dese voirs. punten hebben gedadingt van mijns heren wegen van Beyeren heere Florens van Borssel, heere Philips van Borssel, heere Vranck van Borssel ende here Arnt van Leyenberch, ende van mijns heren wegen van Saintpoll ende slants wegen van Brabant die jonchere van Nassow ende Jan van Glymes, dair bij waeren die gedeputeerde van der stat van Antwerpen ende die secretarisse der drie steden, te weten Loven, Bruessel ende tHertogenbosch. Ende die brieve voirs. hier af te maken sullen bezegeln mitten heren voirs.

die selve sess van der ridderscap van Brabant ende die selve sess van der ridderscip van Hollant ende van Zeelant die dien yersten vrede ende bestant bezegelt hadden. Ende dez gelicx van der Brabantscher zijden die steden van Loeven, Bruessel, Antwerpen, tsHertogenbosch, Bergen upten Zoom ende Breda, ende van der Hollantscher ende Zeelantscher zijden Dordrecht, Hairlem, Delff, Leyden, Middelborch ende Zerixee.

Ende des toircond so hebben wij Engelbrecht grave tot Nassow, here ter Leck ende tot Breda, Jan van Glymez, here van Bergen opten Zoom, van Grymbergen ende van Melijn ende Willem Noyts scepen nu ter tijt toe Antwerpen. Ende wij Florens van Borssel, here tot Zulen ende tot Sinte Mertijnsdijck, Philips here tot Borssel ende tot Cortkene, Vranck van Borssel ende Arnt here tot Leyenberch, riddersen als dadingslude des vredenende bestants ende anders alre punten voirs. onse zegelen op deser cedulen gedruet.

Die gegeven, geraemt, overdragen ende gesloten was tot Bergen opten Zoom opten lesten dach van januario int jair onss Heren XIIIIC eenendetwyntich na den loip der hoven van Utrecht ende van Camerike.

Graven van Holland, inv.nr. 578

In den name gods Amen Also die vrede en besant die laatste gedinget
 waer tusschen den hertogeboren vorsten en hren mijne he hertog Johan van
 Brabant Soen van heuog van hollue van zeelue zed en mine he philipe
 van brabant Graue van hinc en van fampol die Kederlop en lande
 van brabant van hollue en van zeelue Vergeen sullen op sinte peters dach
 ad cathedra nre naestcomen Es is om der hren en lande vons besen Wille
 op beiden ziden en om die selue hren en lande vont in gunsten en vromsop
 onderlinge te houd In hontz weder Kaden en vrenten hier na gescreuen
 die de van beiden ziden mechtich waen ouerome en ouerdrage op datu des
 redulen van ene verlangemisse de vrede en besante vons Inder manen
 als hier na beset staet In den hersten so sullen die vrede en besant
 vons vont opstaen en verlenge wesen en alle stucken tusschen den hren
 end land vons in goet dinghe Alre den tyt lange geduende dat mijn
 he van Loug^{nen} mine he van brabant vons dat regiment van heurz
 van hollue en van zeelue mit mine he van brabant gemijn te dragen
 toefide Inder zene tusschen mijn he en vrouwe van brabant op een
 zide ende mine he van brabant op dander zide dat te waten tot op
 sinte valentijns auone die wesen sal dertien dage In february int
 jaer onse hren xiiii^{en} xiiii^{en} vanden loep der houe van Camericken van vrecht
 Item so is verbande en gedinget dat mijn he van fampol en elant
 van brabant op den sude wemen sullen sess goed manne en mijn he
 van brabant an dander zide des gelike sess goed manne Om alle tussdrachte
 stote en geschille tusschen hmluden op beiden siden wesen die dien
 tueluen geslicht en veremelt te werde na elken pieren ansprake en
 metwede en alle vergangene saken de beide pieren vons granske vnde
 xii vons gebleue sijn En wes dan die selue xii samelic of die v
 van hen binne scken tyd dan of schepd en verliken sullen dat fall op
 beiden siden marcke en moerde hebben en dan op salue al sullen scticheit
 en verbout setten datz van beiden siden also gehoud sal warden En oft
 gebuerde dat op dachwand vander vergaderinge omme de verlenngisse
 de vreden en besante die xii die dan toe grondmact sullen sijn met

alle gecome noch begaden en konde. In datē dān ij of m of mm of
 meer gebint. So se verblde en geddinge dat die selue die opten
 Sachwand kongt. Goude hū en lande. Woge bougen gemachticht come
 en begaden sulle. So woe die dān eendrechtliche outome. Goude. Bēder.
 hū en lande. Woge bouf. Dat fall stentrechtich wesen en bliue en dat en
 sullen die gene niet moege weder oepē die dān niet tiegelbor dich en sijn
 gelveest. Item of die bouf xij off die ij van hen de niet eene en
 word. Indē bouf maten. So sulle dān die selue xij of die ij.
 boude xij eue geliken suerman trezen. En om wat pūten sū dān niet
 eene en boude gelbeid. So wān die suiman dān belt mit sēsse vanden
 bouf xij. Dat fall moechde en machte hebbe en dān bij salue. Bijuen.
 Item of die bouf sēss van eue. Indē euech afluuch word. Off opēbaer-
 liche nootfak. hadde dān om hū tot stucht. In dē ten dēue dēgēpē
 alst affinen des becofde mit verstaeren mochte. So sulle die bijue
 boude. Welke die sēste afluuch word. bouē. Off opēbaerlic nootfak. hadde
 en inden geliken in die stat. neue en trezen. En wēt. Zutter. meer dān
 een afluuch word. Off nootfak. hadde. als bouf. se. So soudēnen. de. gelijc
 ene doen. It. So fall. Sigelbrecht. Eue. tot. nassoll. dat. slot. van. sūce.
 geerūd. berge. Inhoud. en. hebben. van. minne. hū. Wogen. van. samer. pol.
 en. slane. Wogen. van. brabūt. bouf. En. der. gelijc. fall. hū. die. stat.
 van. sūce. geerūd. berge. Inhoud. en. hebben. van. minne. hū. Woge. van.
 bepid. En. die. fall. die. Jonck. van. nassoll. bouf. samēlic. besetten.
 en. verblēd. en. beyden. sūce. sūce. sigele. en. dēue. dān. of. gheue.
 dān. sū. mede. verblēct. sullen. sijn. It. wēren. die. stat. bouf. minne. he.
 van. bepid. te. wēren. en. dat. slot. bouf. den. land. van. brabūt. sōnd. angelist.
 Die. so. en. salue. dat. vūpē. van. sūce. geerūd. berge. noch. die. stat. van. sūce.
 gēdēge. den. tegens. den. andē. hūne. dē. ten. brede. niet. bollberck. noch.
 beftige. dat. hinderlic. of. sūdelic. sū. moege. den. ene. reg. den. andē. sōnd.
 angelist. Item. off. hūne. dē. ten. brede. en. bestande. dē. se. saken. niet.
 gēzoant. gescheiden. noch. veruēst. en. word. dān. god. bou. sū. en. die.
 land. van. beyden. sūden. wēdōme. in. brūge. off. in. sū. loge. comen. So.
 fall. die. Jonck. van. nassoll. bouf. minne. hē. van. dē. vēren. die. stat. van.

sijn gredelinge weder overloen zom dage van. Vergaue der vreden in dit
 slot van sime gredelinge in slane hant van brabant of dan mijn in van samer
 in slant van brabant dat ordnen sulle. En off pauer wie dat wie hie en
 tuffen also lange als die vrede in bestant duerde dat slot off stat van
 sime gredelinge anasten off stadigen woude off anichsme hunden dat sullen
 beide die hie en die vons land van brabant hollue en zaelue als den
 inden op sime selte colte helpen hien en weder staen mit hoeris macht
 sonder argelst. Item sullen die vons xij alle an sprake en aneode in
 geslachte overnemen dan bij dat male dande land bliue wort dat vort
 sullen wesen in die xij vons sullen oit mechtich sijn die saken te sichten
 inden anast als vons stat. Item om dese vons xij te same te comen
 so sullen si bezamenen in vergader tot beugen op de zom des iersten
 dinstags naden sondach als men frugt het in iherim naistromen des auere
 inden herberge te wesen om te ddinge van eenre gansse zoene tuffen
 mijne hee van beiden den sime van samerpol en den vons land. En dan
 fall die xij vons sake en gabreken medebringende in opden als men meint
 dat de noot wesen fall en des salue goede sekerheit doen en sonderlinge
 die een sel den ander. So dat si der van beiden sijn wael seker wesen
 sullen verlic bij een en van een te come sonder argelst. En wot sake dat
 si op die eerste vergaderinge der zoene met eens en word. So sould die
 xij eens ander daz overcome te vons stede of ander sijn. En also vande
 ene dage tot ander also lange als die vrede in bestant vons duen fall
 Item op alle vons punten en and saken die dese vons xij dan in
 overdrage sullen salue bestruge en breue maken dan beide partijen
 mede bekenet sullen sijn. Item vande gene die wt hollue en zaelue sijn
 die sullen wederome verlic op honre gode come also wie als si te recht
 en homisse wiken staen en becheert nemt en gene tot stat dan dat behont
 sonder argelst. Item als men van allen vons saken de ganssken overome
 an eens vane so sould dat een mechtich vorst bespreken mijne van
 bouwe^{men} off een ander. Item also gehoude so gelieft mede mactbrede
 van antwerpen in hollue en in zaelue op die van antwerpen off anders
 op die van brabant dan om dat die van antwerpen weder opgehoud

In den 4^{den} die van hollant en van zeeuwe dat op beyden ziden eens deels
 gerecht is. En so wes noch men. Daar af te richten staet dat salve toe
 naesten dage richten en de gelijc alle and' puden die op beyde ziden
 binne vrede en bestant geschiet sijn. Item sullen een hegelic op sijn linc
 en goed weder beuader sijn die om deser beeden wille spogelheit en
 onthoud sijn/en sullen om alle geuangen binne deser beeden dach
 hebben achtige dage lange na berganc des boug' beeden op reddelike
 bouge als sijn dat gebuert. Ten waer dan lude die meynedich waer
 off beeden die en sullen in gene vrede noch bestant sijn. Ixer een hegelic
 hee of iant dan die onder waer sullenze dan toe heude en d'omogen
 en weder onverschiet te hont. dat sy gelofst hebben dan een hegelic
 partije hou vernogen in doen fall sinder argelike. Gel so fall die
 bei langemisse des beeden en bestant bouf augaen op sine partije dach
 id'caet. dan naestoe. als bouf staet en dan na dueren den tijt ende
 sinder manieren bouf. In sulke maer dat beyde partije bouf onder male
 and' behuic baren waerden en ruden mogen te wate en te lande d'esen
 vrede wt duerde. so dat geen partije die and' toesprieken en fall om
 enige saken die een partije mieren and' te schaffen mach hebben. Ten
 waer dan om seute dan mach een partije der and' mit rechte om toe spreken
 als sijn dat heysost en gebuert. Behoudelic oic oft geueit dat min
 sijn van samptoud en van bouen mit malkanden enige and' saken den
 bougen land van vradne hollant en zeeuwe niet aemruende. Ixer te den
 gelijcme of geringen of die een den and' dan om smitsine oen te
 spreken mogen hebben dat die sijn bouf en sit die gene die sijn
 dan toe helpen willen. all wien sijn oot in deser vrede bequezen dat
 sullen moge doen en hen boue dan na ritten. In wat boegen hen
 de noot sijn fall. sonder dan mid deser selue vrede gebouen of gemont
 te werden. en sonder oic die bouf sijn en die gene die hen dan in
 helpen boue tot enige begripe dan om te staen in enig manier
 En also doch dat min van van bouen en die sijn. In wt noch den
 hollant en zeeuwe en min van van samptoud in wt noch den
 lande van brabant dat niet doen en sullen. En off dat van enig

ziden suerwaerd worde dat god behuede dat salme rechten en voren mit-
 name off waer de dan von binne der naister maent almen dan om s'ocht
 worde. En off die ptijen der daen binne met en richte en noch en hie d'
 die dat gedaen hadde so soude beide ptijen hie ende land onder dien de
 suer greep gescheide suer dien of suer die also gebouet hadde dat
 von richte als sich dat gebuerde na vrede vrecht noch geen genade dan
 suer doen dan van dan mitte ptijen wille. Die so en sal geen van
 desen ptijen binne desen bouf vrede in de anden stede stede en land
 staen in gedurelike die sijn nu ter tijt in haer hand en mit haer vrede
 beset hebben of binne den tijde de sinsten expmiss hadde. Vont sal vte
 land hie en land bouf binne sijnne palen en land behuede so hie
 best mach. Dat geen schade lot sine lande dan in noch dan dan den
 anden landen en luden en gesche die verlongemisse de vrede en bestans
 bouf. Ut suende. En off dan enige schade gescheide lot den ene lande
 in of dan dan dat fall die een hie en land bouf den anden hiepen
 besuede en hiepen gescheit hiepe selte land en hiepe soude a'ge'ist. Gem
 want sake dat mijn hie dan hiepe en dan sampeel in desen vrede
 en bestans mit malcanden met sijn noch vtefen en boude. Alreimen
 van beyden sinden fall later vtefen tusschen dit en der naister. Sachuant
 ende bergaderingen bouf. Dits te verstaen dan mijne hie vtege dan
 beken tot vrede opten huse en dan mijne hie vtege dan sampeel
 tussche martijnsdijet. So fall nochtans die vrede en bestans tusschen
 mijne hie van vtefen en tlant van vtefen en van geene an den sijn
 en de vtefen en tlant van vtefen an dander sijn gescheit en
 van machten vtefen en binne. En mit sulker vtefen dat mijn hie
 dan beken en dan sampeel die een den anden in. Ut noch dan den
 lande van vtefen met beschedige en sulken binne den vrede en bestans
 bouf. Ende van desen bouf saken en puden salme vtefen geuen
 sinder bester forme op beyden sinden die de hie bouf. Die dadinge hie
 ende saken hie na gestreue samreken bezegelen sullen. Die vtefen
 man also bezegelt suerleuen fall ten naister. Sachuant en vtefen

bouf En want dat sal dat dan een of meer zegelen an gebreken vande
 geue die dan an bezegelen soude dat dan die de vrede en bestant bouf
 niet te minne van beede wesen soude mer gelijck wael coneganc helde
 vngestonich dinc Item dese salen an puden bouf sulle die hie bouf
 geloue en siben te houd die hanc vortfichte vould en vortfichte enen
 en hem salic oc in die bouf breue belien en vortfichten oft salde
 wael dat hanc enich den bouf vrede ouerbuare dat god verhuere datse
 die vortfichte sijnelic oft bufonde dan af sulle mege beseggen
 te houe en te dage als vreden recht en gelouelic is. (En alle dese
 bouf puden hebben gedinge van minne hie wegen van beede hie
 fioune van borffel hie philipe van borffel hie vranck van borffel
 en hie drut van hennrich En van minne hie beyde van samptal
 en flanc wegen van hant Die hanc van nassob en Jan van ghines
 dan by wael die gederuere die vrede sijn van antwerpen en die vrede
 der die siben te beuen louch bouffel en vortfichten. En die breue
 bouf hie af te maken sulle bezegelen mitten hie bouf die sijn sijn
 vande Fiddesap van hant en die sijn sijn vande Fiddesap van
 helle en van socht die dien hant vrede en bestant bezegelt hadde
 En die geloue vande hantfiche in die siben van locuen bouffel
 Antwerpen vortfichten Bergen opten zoom en vrede en vande
 holluscher en zeelouscher in den vordrecht hant van delft delden
 middelhoch en vrede En die vord so hebben by Engelbrecht
 Erme tot nassob hie ter heet en tot vrede Jan van ghines hie van
 bergen opten zoom van ghimbogen en van melijn en vollen vorte
 scapin id ter hie ter antwerpen En vortfichten van borffel hie tot zule
 en tot sijn minne hie philips hie tot borffel en tot vortfichte
 vranck van borffel en drut hie tot hennrich Fiddesap als ddinge
 lude de vreden en bestant en anders alre puden bouf en se zegelen
 op die edelengedruet Die gegene geriecht ouerdrage ende
 gesloten was tot bergen opten zoom opten iesten dach van januar
 sijn Jan onff hie vortfichten vordrecht nach loop der boue van
 vrecht en van Camerick